

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT
Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

II. LEVELEK

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT
Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

1. Iván Mihály**

Az I. kiadásban még névtelen levélíróként van nyilvántartva (VI. levél)

A Magyar Honvédség bevonulására, mint öt éves gyerek, röviden, de kétségkívül világosan emlékszem. Csurog központja, délutánt, napos idő. A tömeg megtöltötte a falu központjában levő teret, az iskolával szemben álltak, balról a katolikus templom, kissé jobbra a községháza, mögötte pedig a pravoszláv templom.

A bevonuló hadsereget megelőzte a zenekar és az előfutárokból álló kisebb katonai alakulat, rájuk már nem emlékszem, de azt tudom, hogy a himnusz kezdetekor több helyen is megemelkedtek az iskola tetőjének cserepei, és sortűzet adtak le az ünneplő tömegre. A katonák kiáltoztak, hogy mindenki vesse magát a földre, öreganyámmal mi is ezt cselekedtük (nekem ez fölöttébb tetszett). Ekkor kiadták a parancsot, hogy mindenki térjen haza a legrövidebb úton. A folytatás már közismert, a tetteseket elfogták, elítélték és kivégezték.

A megtorlások sorozata ezzel vette kezdetét.

Szüleimnek ebben az időben üzletük volt Csurogon. Az iskola tanítói és a közkatonák, akik a boltot szép számban látogatták, nyíltan kimondták, hogy bekövetkezett a vég, mindenkinek szökni kell, ezt ajánlották a szüleimnek is. Apám azt mondta, ő nem bűnös, és nem megy sehova. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy Szálasí, a nyilas vezér 1944 szeptemberében vagy októberében meglátogatta a falut. Bennünket, gyerekeket kitereltek a vasútállomás közelében levő épület elé. Bámultuk a vezér

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

fényes autóját, ragyogó csizmáját. Most már könnyű okosnak lenni: akik az összejövetelel megjelentek, ha más nem is tettek, a jelenlétükkel aláírták saját halálos ítéletüket. A megtorlásról nem kívánok írni, arról már eddig is sokan beszéltek.

A járeki lógerről szeretnék egy pár szót megjegyezni.

Talán a leghidegebb nap lehetett akkor, amikor hozzánk is berontottak a fegyveres civilek, akik már addig is többször megfenyegettek bennünket, majd az udvarunkban a kapunak állították bátyámat és engemet is. Jómagam ekkor nyolc éves voltam. Kiabálva megparancsolták, hogy amit a vállunkon elbírunk, azt gyorsan csomagoljuk össze, mert itt tovább nincs maradásunk. A falu magyarjait kiterelték a központban levő térre. Meghatározták azt a vonalat, amin kívül nem volt szabad lépni. Itt álltunk délelőtt nyolctól délután négyig. Ezt megelőzve a dobosok kihirdették a parancsot, hogy minden értékpapírt, pénzt, aranyat, ékszert egy szalmahordó kosárba kell dobni, mert aki ezt nem teszi, azt kivégzik. Ekkor öreganyám levette a nyakában levő zacskót, és szó nélkül a kosárba dobta. A zacskó tartalma annak a kilenc, Amerikában eltöltött keserves évnek, amit öregapám egy ólombányában legürcölt, az eredménye volt. Alkonyodott már, amikor a szomorú menet elindult, az öregeket és a gyermekeket kocsira rakták. Az egyik lábamról útközben leesett a cipő, így Járekre érve egy lábon állva vártam azt a pillanatot, amikor végre betoloncoltak bennünket egy szobába, ahol a padlóra szalmát terítettek. Ebben a házban volt a konyha is, itt főzött édesanyám. Kimondottan állati takarmány volt, só nélkül (gersli kukoricalisztből). Tej és húst nem kaptunk. A lógerlakók sóhoz hasonló vegyszerből ételízesítőt

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

állítottak elő, hogy elviselhetőbb legyen az állatoknak sem megfelelő élelem. A munkára alkalmasak a földeken dolgoztak, így a bátyám valahonnan hozott néha egy kis tejet, amit én ittam meg. Nagy ünnep volt az, amikor az óbecseik csomagot hoztak.

Emlékszem a hullaszállító kocsikra, amelyek minden nap járták a falut, és szedték össze a tetemeteket. Orvos volt, csak gyógyszer nem. A lógerparancsnok állítólag lány volt, roppant szigorúan, férfiasan viselkedett. Szigorú intézkedései közé tartozott az, hogy nekünk, gyermekeknek még a túloldadra sem volt szabad átmennünk, mert különben ránk lőtt. Arra nem emlékszem, hogy valakit lelőtt volna, de láttam, amint lövöldözött. (Később úgy értesültem, hogy a Petőfi-brigád tagjai Becsén alaposan helybenhagyták, majd kivándorolt külföld-re.) Mivel Járek nagyon szép falu volt gyönyörű házakkal, mindegyik pumpás kúttal, padlós szobákkal – valamikor gazdag német település –, így betelepítették bevándorlókkal, minket pedig Szépligetre vittek. A németekhez hasonlóan, a vajdasági magyarokat is ki akarták lakoltatni, és a helyükre délről hoztak volna be népeket, hogy „javítsák” a nemzeti összetételt.

Szépligeten már könnyebb volt a helyzetünk. Innen engedtek szét bennünket, ha valaki jött értünk, és aláírt valamilyen okmányt (megjegyzés: valakinek felelni kellett értünk, hogy nem leszünk az állam terhére). Mivel haza nem mehettünk, így a csurogi lakosság a környező falvakba, városokba került, remélve és bizakodva, hogy valamikor visszamehetnek otthonukba, ahol születtek, éltek és dolgoztak. Legtöbbjük, mivel senkinek sem ártottak, nem volt ellenük eljárás, nem voltak elítélve, hittek abban, hogy egyszer majd visszamehetnek, és visszakaphatják elvett vagyonukat. Az igazsághoz tartozik,

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

hogy az akkori magyar kormány a saját népét is eladta, nemcsak minket. Itt bennünket senki sem védett, ami egyedülálló a történelemben. A rettenetes terror belefojtotta a szót az emberekbe. Egyedül Mindszenty József bíboros emelte fel a szavát érettünk, amiért minden tiszteletet megérdemel.

A lógerből kikerülve mi Becsén húzódtunk meg. Itt kíséreltünk meg új életet kezdeni a semmiből. Egy októberi napon a község kisbírója körbejárta a volt lógerlakókat, s mint Csurogon, most is azt parancsolták, mindenki jelenjen meg a községházán, a hátán azzal, amit magával tud vinni (másunk úgy sem volt). Így aztán egy verőfényes napon megalázva, megtörve, hontalanul és reménytelenül újból együtt voltunk mi, lógerosok, akik Becsére kerültünk. Azt vártuk, hogy Magyarországra visznek bennünket, de szárnyra keltek más rémhírek is. Sorakozót fűjtak, majd megjelent Beretka Sándor járási vagy községi elnök, aki ellépett a szomorú század előtt. Becsületére legyen mondvá, egy nagyot legyintett, és azt mondta: „Nem valók ezek semmilyen munkára. Menjenek szépen haza, és éljenek békében!” Ezzel a zaklatásnak vége is lett.

Tíz-tizenöt év múlva egy vajdasági tisztségviselő lett a tanárom, aki mindaddig, amíg nem tudta meg, hogy hova való vagyok, nagyon szimpatizált. Amikor tudomására jutott, hogy hol születtem, az egész osztálynak történelemórát tartott a csurogi eseményekről, de kimondottan csak az 1942-es megszállókról és csatlósaikról beszélt. Egy szóval sem említette, mi történt 1944-ben, hogy a megtorlás aránya tíz az egyhez volt; arról sem beszélt, hogy a lakosok vagyonuktól megfosztva földönfutóvá váltak.

Ezek a sebek ezért olyan nagyon fájók. Nehezen

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

gyógyulnak. Ha talán már begyógyultak, ne engedjük erőnek erejével feltépní őket, nehogy újra rajtunk verjék el a port, mert szenvedtünk már sokat, túl sokat is...

2. Nacsa Magdolna

Tisztelt Teleki Júlia!

A Magyar Szó-ban megjelent írásra jelentkezem, amelyben az áldozatok adatait kéri. Akkor én 13 éves voltam. Még ma is mindenre nagyon emlékszem.

Apám, Nacsa Ferenc 1901. október 31-én született. Születésnapján végezték ki, 1944-ben. A sógoromat, Bankó Józsefet és még 104 személyt is ezen a napon ölték meg. A kivégzést egy „partizanka” (partizánlány) vezette, aki később szívrohamot kapott, majd felakasztotta magát.

Nagynéném, Bankó, született Nacsa Viktória Szépligeten, a lógerban halt meg. Biztosan tudom, hogy a szomszédok közül kivégezték Vastag Jánost, Fodor Istvánt, Bankó Józsefet, Sági Józsefet, Visnyei Józsefet és feleségét Viktóriát. Ez utóbbiaknak négy gyermekük maradt árván. Születési évszámaikat, sajnos, már nem tudom.

Mindettől olyannyira ideges lettem, hogy be kell fejeznem. Minden elismerésem a maga bátorságáért; azért, amit tesz. Sok mindent el tudnék még mondani azokról az időkről.

Maradok tisztelettel,

Nacsa Magdolna

U.I. Különben, a félkezűt Csurogon kacsakezű Pajónak hívták. Ő volt a 104 ember rögtönítelő bírója, nem pedig a jegyzőkönyvvezető, ahogyan az újság írja.

3. Kevro Latifné, Rohacsek Matild*

Apám, Rohacsek Sándor Csurogon született 1903-ban. Bánsági birtokokon bérlőként gazdálkodott, s 1943 nyarán (a razzia után!) tértünk csak haza Csurogra, ahol a sok év alatt megtakarított pénzéből vett egy házat a vasút mellett (a fűtőlátáblával szemben), és a földbirtokát 32 katasztrális holdra növelte. 1944 őszére mindenünk volt: tehenek, lovak, disznók és rengeteg baromfi. A Bánságból heten tértünk vissza csurogi otthonunkba: apám, anyám, Margit néném (1930), én (1931), Károly öcsém (1935) és húgaim, Terus (1939), valamint Évi (1942).

1944 őszén apánk dobszóra berukkolt a honvédséghez, de már Szabadkáról megszökött, és hazatért családjához. Nem érezte magát bűnösnek, már azért sem, mert a razzia idején még a Bánságban bérlősködött. Hazatérte után három-négy héttel, kinn a határban fegyveres szerbek a kocsiról leszedték és elhajtották. A lovakat tizenhárom évesen én hajtottam haza, és én meséltem el anyáknak, mi történt. Anyám átfutott az első szomszédhoz, „Csicsá”-hoz (a becsületes nevét máig sem tudom), aki azonnal bement a községházára, és onnan apánkat kihozta. Azon az őszön apánkat öt-hat esetben leszedték a kocsiról, de a jó szomszéd minden alkalommal eredményesen kiszabadította. Ezzel ellentétben nagyapámat, Rohacsek Mihályt miután bevitték, soha nem engedték ki. Két héten át hordtam neki az ennivalót a községházára, majd azt mondta az ör: „Nincs itt az öreg,

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

elvitték." Akkorra már tudtuk, hogy akit egyszer elvisznek a községházáról, azt többé nem lehet meglelni. Szegény öreget – jóval fölül volt már a 60. életévén – sok más magyarral együtt kivégezték, mert magyarnak vallotta magát, pedig még csak haragosa sem volt soha.

1945 januárjának derekán a nagy hóban két szerb fegyveres fiatal járta az utcákat, és beszóltak minden magyar házba: „Öt perc alatt útra készen mindannyian az utcán legyenek!“. Amit bírtunk, nagy gyorsan a kocsira raktunk, és a községháza elé hajtottak bennünket. Ott mindannyiunkat lezavartak a kocsiról, amit egy helybeli szerb elhajtott a felrakott csomagjainkkal együtt. Apámat és a 15. életévében levő, elég fejlett Margit nénémet meg a 10 éves, szintén fejlett Karcsi öcsémet itt elszakították tőlünk, fegyveres civilek a piactér irányába terelték őket. Engem, akit törékeny, sovány testalkatomnak köszönhetően kisgyerekek néztek, terhes anyámmal, Terus és Évi húgommal a templomkertbe tereltek azokkal együtt, akik nem bírták volna el a fárasztó menetelést. Egész álló nap ott ácsorogtattak bennünket a hóval vastagon borított kertben. Azóta kétszer jártam már Csurogon, de a templomot sehol sem találtam; szétlökték, a földdel tették egyenlővé. Hiába kerestem a temetőnket is; feltúrták.

Már besötétedett, amikor a fegyveres szerbek felsorakoztattak és a vasútállomásra hajtottak bennünket. Nem mondták, hova visznek, csak betuszkoltak bennünket a marhavagonokba, és kívülről ránk reteszelték az ajtókat.

Még azon az éjszakán megérkeztünk Tiszaistvánfalvára (Bački Jarak), ahonnan már előzőleg „kitelepítették” annak német lakosságát, javaikat pedig „államosították”. Egy-egy üres házba 30-35 személyt helyeztek el, miközben engedték, hogy az udvaron álló kazlakból szalmát terítsünk

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

magunk alá. Sikerült úgy összetartanunk, hogy a rokonainkkal (a Rohacsek és a Döme család asszonyai, valamint azok gyermekei) egy házba kerültünk és maradtunk. Az utcára tilos volt kimennünk, így csak a kerteken keresztül tudtunk értekezni a más házakba zárt csurogi és zsablyai családokkal. Tőlük tudtuk meg, hogy Járekot gyűjtőtáborrá alakították át a számunkra.

„Kertszomszédaink”-tól értesültünk a gyalogmenet megérkezéséről is. Anyám a két kicsivel a házban maradt, én pedig a kertek kerítésein át a többiek keresésére indultam. A járeki templom kertjében csak öcsémet találtam, aki sírt, zokogott, azt hajtogatta, senkije sincs, mindenkit elvesztett. Elvezettem anyámhoz és testvéreinkhez. Ott mesélte el, hogy amikor már nem volt ereje a további gyalogláshoz, kocsira tették, miután összeesett. A fogatosok elhagyták a továbbra is gyaloglókat, és habár már ők is megérkeztek, nem találtam sehol sem apámat, nénémet és unokatestvérünket, Veronkát (16). Megtudtam, hogy ideérkezésüket követően három cso-portra osztották őket: egyikbe kerültek a munkába fogható férfiak, másikba a munkára alkalmas fiatalabb asszonyok és lányok, míg a harmadikba az idős férfiak, valamint a még nem munkaképes gyermekek. Csak ez az utóbbi csoport maradt Járekon, a férfiakat Szerémségbe vitték kényszermunkára, a nőket pedig Újvidékre, hogy kórházakban segédszemélyzetként, illetve a szerb házaknál cselédként dolgozzanak.

Itt, a gyűjtőtáborban öt hónapig tartottak bennünket. A munkabíró nőket és a nagyobb gyerekeket fegyveresek kísérték ki a határba mezei munkát végezni. Kezdetben a szoptatós anyákat is elszakították a csecsemőktől, hogy ők is dolgozzanak. Az öregek és a munkára képtelen betegek – köztük nagyanyám is – a gyerekekre vigyáztak, ápolták a

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

csecsemőket. Később a kismamákat már nem vitték ki, mert a gyámoltalan öregekre bízott csecsemők közül nagyon sok meghalt a szoptatós anyák néhány napos távolléte miatt. Velünk, a nehezebb munkára alkal-matlan gyerekekkel az örök az akácfákat mászták, ezekről kellett szednünk azok termését, ki kellett magoznunk azokat, majd a magokat átadni az öröknek. Ma sem tudom, miért kellett ezt végeznünk. Csak arról hallottam, hogy több gyerek is leesett a fáról – kezét, lábát törve –, amikor eltörött alatta egy-egy vékonyabb ág.

Az élelmezésünk gyalázatosan silány és undorító volt. Tésztalé vagy korpaleves, nagyon ritka zsizsikes bab, állati belekből főzött levesféle; mindez teljesen só nélkül. Ettől mindannyian éhen haltunk volna, ha nem találunk a padlásokon és górékban szemenként összeszedett, hulladék gabonát. Az asszonyok ezt főzögetve, süttögetve igyekeztek pótolni a lógerkosztot. Egyszer, az egyik padláson turkálva valami sófélét találtam. Anyám nagyon megörült, és az asszonyokkal azonnal elosztották, de hamarosan rájöttek, ez műtrágyaféle lehetett, mert mindenkinek, aki megkóstolta, felmarta a száját.

Döméné, Vica nena és anyám – aki akkorra már előrehaladott terhes volt – kétszer is kiszöktek a táborból, és a derékig érő vízen át Temerinbe gyalogoltak élelmet és sót koldulni. Másnap éjjel szöktek vissza; sót, krumplit és más élelmiszert hoztak magukkal.

Rettenetesen féltünk az öröktől, habár emlékezetem szerint nem vertek bennünket. A részeg ordítóásaik és a lövöldözésük rettegéssel töltötték el bennünket. A lógerlakók veszteségei nagyok voltak. Főleg az idősek, a betegek és a csecsemők haltak meg. Az öt hónapon keresztül tartó nehéz munka és az éheztetés, bizony,

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

szedte az áldozatait. Senkit sem tudok megnevezni, mert szerencsére a mi családukból nem hunyt el senki, de az utca másik oldaláról naponta 2-3 halottat is kivittek a temetőbe. A hozzátartozók nem vehettek részt az elhantoláson, azonban mi, gyerekek meglestük a temetést. Saját szememmel láttam, hogy a felnyitott német kriptákba tömték, taposták be a majdnem meztelenre levetkőztetett hullákat. Egy-egy kripa nyitva volt mindaddig, amíg meg nem telt. A halottgyűjtő kocsi reggel indult útjára, házról-házra járva rakták egymás tetejére a tetemeket. Rettenetes látvány volt, ahogyan a szeretteiket csak a börtönlakásuk kapujáig kísérhették ki a táborlakók, csöndben, minden szertartás nélkül.

A lógerban látogatókat nem fogadhattunk. Szerte Bácskában, ha voltak is rokonaink, azt sem tudták, hogy élünk vagy halunk, így nem segíthettek rajtunk. Udvarokon, padlásokon talált kutya- és macskatálakat, ronggyal tömített lyukas biliket, valamint hasonló „edényeket” szedtünk össze, súroltunk tisztára, azokat tartottuk a sótlan korpalevest mérő „szakács” mérőkanala alá. És, hogy megaláztatásunk teljes legyen, éjszakánként részeg szerb fegyveresek riasztottak bennünket, kopogtatták lakásunk falait, szerszámokat nyomtak a kezünkbe, és ékszer, aranyat, ruhaneműt meg egyéb értékes elrejtett tárgyakat kerestettek, ásattak velünk az elárvult német házak falaiban, pincéiben, udvarain, pajtáiban. Aratás idején, eperéréskor az édes gyümölccsel pótoltuk a rabkosztót, de nem élvezhettük sokáig, mert egyik nap a fegyveresek összetelereltek bennünket – érdekes, ismét a templomkertbe. Olyan sokan voltunk ott bezárva, még csak leülni sem tudtunk, álltunk étlen-szomjan másnap délutánig. Este csoportokra osztottak bennünket, és még az éjszaka folyamán elszállították a csoportokat vagonokban

Szépligetre (Gajdobrára). Itt is étlen-szomjan a templomkertben kellett várakoznunk hajnaltól délutánig. Ekkor a csoportokat szőlítették, és fegyveres kísérettel elindulhattak a német házak felé beszállásolásra. Egy-egy szobába ismét több családot, 30-40 személyt zsúfoltak be. Újból sikerült a rokonokkal egy helyre kerülni, egy német cipész-papucsos – erre csak következtettünk az ott talált kis fakeresztből és egy-két kaptafából – házának egyetlen szobájába. Húszan voltunk egy szobában, mégpedig anyám, én, Karcsi öcsém, húgaim: Terus és Évi; Rohacsek Mihályné, Ilka ángyi a 10 éves Józsi és 5 éves Misi fiaival; a 70 éven felüli Döme nagypapa feleségével Bertók Erzsébettel, lányuk Vica a 4 éves Pisti fiával, fiaik Ferenc és Márton családotól, azaz Maris a 3 éves Mariskával, valamint Kati a két fiával, Ferivel és Marcival, no meg ott volt még az én özvegyen maradt Rohacsek nagyanyám is. A ház többi helyiségében mások, korábbi szomszédok, csurogi magyar asszonyok és gyerekek voltak beszállásolva, a miénkhez hasonló körülmények között.

Itt, a falun belül már szabadok voltunk. A falu szélén fegyveres őrség vigyázott ránk. Kényszermunkára sem hajtották ki a nőket. Gajdobrai szerbek azonban sóért, lisztért, hagymáért, krumpliért vihettek ki asszonyokat a határba dolgozni. Előrehaladott terhessége ellenére anyám is ment nemegyszer mezei munkára.

Két-három héttel letelepítésünk után kezdtek érkezni a kényszermunkát túlélő csurogi férfiak és a 15-20 éves lányok csoportjai, legtöbbször vasúton, de jöttek gyalog is. Minduntalan a vasútállomáson ténferegtem, hátha apám és nővérem visszakerül. Három hét után megérkezett Margit nővérem és Veronka unokatestvérünk Újvidékről. Habár korábban sem voltam kövér, olyannyira leromlottam, hogy

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

nem ismertek rám, amikor megszólítottam őket. Ők jól néztek ki, mivel egy kórházban takarítottak, és rendszeresen étkeztek. Nagy volt a család öröme, amikor az elvesztettnek hitt családtagokat elvezettem a szálláshelyünkre. Apám a lányok után egy héttel érkezett meg. Az állomáson sem én őt, sem pedig ő engemet nem ismert meg, úgy hogy két órával a vonat érkezése után mások vezették el hozzánk. Nem egyedül jött, vele volt Döme nagyapa fia, Ferenc is, így lettünk 24-en az 5x4-es szoba lakói.

Döme Vica Bajusz István nevű ura, valamint Dö-me Maris férje – akinek a nevére már nem emlékszem – soha többé nem kerültek elő. Apám és Ferenc szerint, mivel nem voltak velük a szerémségi út- és vasútépítő kényszermunkán, sorsuk már Csurogon beteljesedett, úgy jártak, mint a többi ártatlan magyar, köztük a nagyapám is. Apám testvérbátyját, ifj. Rohacsek Mihályt sokáig keresték még a csurogi szerbek. Ő azonban sikeresen bujkált mindaddig, amíg a családja ki nem szabadult a táborból, akkor kereste meg őket.

Szépligeten mindössze két hónapon át tartottak minket fogva. Itt közös konyhára jártunk, dolgozhattunk helybeli szerbeknél. A csont-bőrre soványodott emberek között itt is aratott a halál, különösen amikor kiütött a has-tífusz-járvány. Megítélésem szerint itt sokkal többen haltak meg, mint Járekon, azonban a hozzátartozóknak megengedték, hogy halottaiknak sírt ássanak és kikísérhessék őket. Koporsókra azonban itt sem áldoztak, az emberek a tetemeiket rongyaikba csavarhatták, és úgy földelhették el.

Kínzóiknak nyilvántartásuk volt rólunk. Felszólították a családokat, jelentsék be, hol találhatóak a rokonaik, majd miután ellenőrizték, azok meg is látogathatták a foglyokat. Így jöttek el hozzánk a földvári és a szenttamási rokonok,

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

sőt még élelmet is hozhattak. Ekkor már névre szóló, a család tagjainak létszámát kimutató okmányt is kaptunk élelmezési célokra. Ebből is látszik, volt egy névjegyzékük rólunk.

A legvégén megkérdezték a családokat, hova, melyik bácskai településre szeretnének eljutni, majd ott megtelepedni a rokonoknál, mert a tudunkra adták azt is, hogy Csurogra, Zsablyára, a Sajkás-vidék településeire, a régi otthonainkba soha többé nem térhetünk vissza, az otthagyott javainkat, jószágainkat nincs jogunk visszakövetelni, ez a feltétele a gyűjtőtáborból való kiszabadulásunknak.

Kiszabadulásunk után Bácsföldvárra kerültünk a Megyeri nagyapához, ahol anyám a mostohaanyja segítségével idő előtt megszülte Nándor öcsémet, akit a haláltáborban hordott ki a szíve alatt. A legyengült anya még gyengébb magzatát utána alig tudták életben tartani. A szegény sorsú nagyapa és mostoha nagyanya becsü-letére legyen mondva, hogy kevéske élelmüket, ruhájukat megosztották a csont-bőr sovány, herpeszvel borított ajkú, egy szál ruhában szélnek eresztett volt táborlakó gyerekekkel. Még ez a szegényes ellátás is túl nehéznek bizonyult a hátunkhoz tapadt üres gyomrunknak, hetekig betegek voltunk a „zsíros” ételektől.

Ártatlanul meghurcolva és megalázva, minden vagyonából jogtalanul kiforgatva, testben és lélekben meggyötörve állt családom egy szál ruhában egy újabb tél küszöbén, amikor Megyeri nagyapáék segítségével testi erőben kissé felépültünk. Ekkor apám szerb tanyákon szállásért és élelemért béresmunkát vállalt. Így egyik szállásról másikra hányódva-vetődve kerültünk el a szenttamási határba a Dunderski-, majd később a

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Gavanski-tanyára is. Dundërski a nővéremet elvitte a szabadkai házába szobalánynak, mi pedig a tanyáján éhbérért a jószágot őriztük és béreskedtünk. Isten segítségével és szorgalmunkkal azonban mindannyian túléltek a magukat felszabadítónak kinyilvánító fegyveres rablók haláltáborát.

A már említett nagyapán és a két sógoron kívül a kivégzett szomszédok közül Balogh Pál nevére emlékszem, akit ütlegelve hajtottak végig az utcákon, majd kivégezték. Tudok még Bajai bácsi kivégzéséről, három gyereke és a felesége a táborban a szomszédságunkban volt elhelyezve, sajnos a neveikre már nem emlékszem. Úgy tudom, id. Kasza Antaléknál tömegmészárlást végeztek. Őt, leányát Terézt, még két vagy három lányát, továbbá fiát, ifj. Kasza Antalt és feleségét a házuknál verték agyon, mert nyilasok voltak. A családból csak ifj. Kasza Antal akkor 8-9 éves fia maradt életben, majd gyűjtőtáborba került. Galambos Pált szintén elhurcolták, soha többé nem került elő, feleségét a négy gyerekükkel együtt szintén kitelepítették. Az Iván Pisti és Maris apját szintén eltűntették. Ők, az anyjukkal együtt velünk voltak a haláltáborban. A gyűjtőtáborból emlékszek egy Szabónéra és egy Márcel nénire, az utóbbi Jani fiával meg 3 vagy 4 lányával a szomszédos házban lakott, ahol egész idő alatt a kivégzett férjét siratgatta; sajnos az ő keresztnévére sem – mint oly sok máséra – nem emlékszem.

A Rohacsek família nagyon szerteágazó volt, legtöbb tagja Csurogon élt. Szétszóródásunk óta nem tudunk kapcsolatot teremteni senkivel sem közülük. Nem tudom megmondani, miért. Lehet, hogy apámnak sem volt erre lehetősége, de az is meglehet, nagyon kevés túlélő maradt meg.

4. Muzslai Jánosné, Szrenkó Katica*

Tisztelt Júlia!

Olvastam a temerini újságban, hogy gyűjti az adatokat a csurogi magyar áldozatokról. Én is küldöm, ha még nem késő.

Mielőtt hozzáfogok a levél írásához, engedje meg, hogy bemutatkozzam. Muzslai Józsefné vagyok, született Szrenkó Katica.

Édesapám, Szrenkó Mátyás 1890-ben született Csurogon. Amikor 1944-ben megindult a néptömeg, 54 éves volt. Mi mondtuk édesapánknak, hogy ne maradjunk. Mindnyájan féltünk, de édesapám azt felelte: ő nem megy. Neki nincs mitől félni, mert soha nem bántott senkit, még haragosa sincs, tehát nincs mitől menekülni. Ismerte az egész falu, illetve mindenki ismert bennünket.

Egyik reggel jött két szerb ember, ismertük is őket. Azt mondták: „Matyi bácsi, el kell jönnie velünk!” Kérdeztük, hová. Be a községházára. Miért? Valami baj van? Azt felelték, nincs semmi, csak kihallgatásra viszik, utána hazajöhet. Sajnos, soha többé nem jött haza. Édesanyám hordta neki az ennivalót körülbelül egy hétig. Ekkor, egyik nap édesanyám visszahozta az ételt. Soha többé nem láttuk, nem hallottunk felőle. Tudomásom szerint a sintérházban agy nagy gödörbe, illetve egy nagy tömegsírba lett temetve a többiekkel együtt, majd mésszel leöntötték őket. Arról hallottunk, hogy édesapámat egyik unokatestvérem férjével, Józsa György sógorral, a gátörrel kötötték össze. Azt mondták, ha sógorok voltak az életben, menjenek együtt a halálba is. Mindezt onnan tudjuk, hogy

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

a kanászfű, aki nálunk dolgozott, mindent elmesélt, amit látott vagy hallott.

Később, novemberben elvitték a nővéremet, Nemes Pálné, született Szrenkó Ilonát. Akkor 25 éves volt és négy és fél hónapos állapotos. Bejöttek hozzánk, úgy tettek, mintha kutattak volna, de semmit sem találtak, mégis azt mondták, menjen velük. Amikor megkérdeztük, hova viszik a három éves fia mellől, akkor megkérdezték, hol a férje, amire azt válaszolta: katona. Akkor mégiscsak velük kell mennie, mondták. Utána én hordtam neki a reggelit, ebédet és vacsorát 17 évesen. Egyik este kiadta az ékszereit, majd azt mondta, hogy vigyázzunk a kisfiára és neveljük fel. Másnap már nem találtam, ezért elkezdtem keresni. Egy fiatal szerb azt állította, elvitték Zsablyára főzni, majd megfogta a kezemet és elkezdett befelé húzni, közben azt hajtogatta, elvisznek engem is oda, a nővéremet pedig kiengedik. Mivel akkor már tudtuk, hogy mit jelent eltűnni, én elkezdtem kiabálni, de ő csak húzott tovább. Kijött erre egy idős szerb férfi, jó ismerősünk, és megkérdezte: „Mi történik itt?” „Uroš bácsi, el akar vinni!” – mondtam. Ekkor rászólt a fiúra, hogy hagyjon engem, nekem pedig mondta, menjek szépen haza, ne keressem többé Ilonkát. Ebből mindent megértettem, de még ma sem tudom, hova temették el. Feketében nem volt szabad kimenni az utcára, így a házban, a szívünkben és a lelkünkben gyászoltunk.

Ha jól emlékszem a dátumra, január 23-án reggel korán keltem, kimentem az istállóba megetetni a jószágokat, amikor láttam – mivel a falu szélén, a rétparton laktunk –, hogy a falu körül van fogva. Nyolc órakor bejött hozzánk két katona és elmondták, hogy azért küldték őket ide, mert a magyarok fellázadtak, itt pedig síri csend van. Elküldtek a sarki kocsmába pálinkáért, közben egy valamikori szerb

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

szomszédunkkal találkoztam, aki azt ajánlotta, hogy menjek gyorsan haza, a házat pedig senki se hagyja el. Ekkor már látni lehetett az embereket, amint csomagokkal a hátukon mennek a központ felé. Mihozzánk tizenegy óra után értek, azt mondták, amit csak tudunk, vigyük magunkkal. Úgy gondoltuk, nem lesz erre szükségünk, hiszen kivégeznek bennünket, mint a többieket. Újra azt mondták, csomagoljunk, mert el kell hagynunk a házat. Mikor készek voltunk, az indulás előtt kimentem, elengedtem a jószágokat és a górért kinyitottam, így hagytam el a házat.

A központba érve azonnal elszedték tőlünk a pénzt, és kétfelé terelték a népet. Az idős embereket és a fiatal fiúkat a magyar templom előtti térségen, a nőket és a gyermekeket a szemben levő piactéren gyűjtötték össze. Késő délután megindult a menet. Gyalog a fiataljai, a nagyon idősök és a betegek pedig kocsival. Hajnal tájban értünk Járekra, a lógerba. Huszonöt-harmincan voltunk egy szobában, ahol egymás mellett a földön, szalmán feküdtünk. Minden reggel mentünk a határba dolgozni; előtte, amikor sorba állítottak bennünket, valakiket állandóan kiállítottak, és másfelé vitték el úgy, hogy az illetők el sem búcsúzhattak a rokonoktól. Így kerültem én is Irmapusztára, Kiszács mellé. Járekon az „ennivaló” nagyon rossz volt, kukoricadarát és valamilyen vízben főtt tésztát kaptunk, só nélkül. Sokan, akik valahogyan ki tudtak szökni, elmentek Temerinbe, az ottani magyaroknak eladták a ruhájukat ennivalóért, esetleg kéregettek.

Egy napon elindultunk, vittek bennünket Szépligetre, ahol már ott voltak a járeki lógerből a népek. Mindenki itt találkozott újra a családjával, én is az édesanyámmal és a kisöcsémmel. A viszontlátás volt talán életem legboldogabb perce.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Ott dolgoztunk még vagy két hónapig, akkor kaptunk egy cédulát, azaz elbocsátó levelet, amire rá volt írva, hogy mehetünk mindenfelé, csak Csurogra, Zsablyára és Mozsorra nem.

Jött ránk a sötét tél. Mi Moholon települtünk le, és hála a jó Istennek, édesanyámmal átvészeltük a legnehezebb napokat, újrakezdtük az életet szinte a semmiből, ugyanis csak azzal rendelkezünk, ami rajtunk volt. Később, 1962-ben vándoroltunk ki Ausztráliába, oda, ahol most is élünk.

A közeli rokonaink közül eltűntek még: nagybátyám, Szrenkó József; felesége, Mária; fia, Ferenc; másik nagybátyám, Bakos István fiaival, Pállal, Józseffel és Ferencével; valamint egyik unokatestvérem férje, Józsa György, gátőr.

Mély tisztelettel, a csurogi születésű

Muzslai Józsefné, Szrenkó Katica

Ausztrália, 1995. 02. 23

5. Varga Ilonka

1944. október 20-án anyám, nagyanyám, nagyapám, az öccse és én Becsére jöttünk a tatám rokonaihoz. Becsén nem sokáig tartózkodtunk, mert visszaköltöztünk Csurogra. Visszatértünk után már első este kopogtattak, verték az ajtót. Anyám ajtót nyitott. A szomszéd szerb lány, Seka és két fegyveres partizán állt kinn. Bejöttek, anyámat átlökdösték a másik szobába, közben azt kérdezték, apám hol van. Öcsémrel együtt kiabáltunk, utánuk szerettünk volna menni, de az egyik partizán puskatussal

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

vert bennünket. Mikor Seka látta, hogy kiabálásunkkal felterjük a szomszédokat, azt mondta, öltözzünk fel, vigyük a rádiókat a községházára.

Mindnyájan kimentünk az utcára. A sarki házban egy szerb özvegyasszony lakott, bementünk hozzá, anyám megkérte, engedje meg, hogy éjszakára öcsémmel nála maradjunk. Így is történt, anyámat pedig az egyik partizán kísérté tovább. Közben megálltak az egyik ház előtt, ahol egy szombatista szerb lány lakott. Mivel jó ismerősünk volt, de a partizánnak is, ajtót nyitott és beengedte őket. Rákérdezett, miért kísérik anyámat a községházára. A partizán azt felelte, mert Seka így akarja; mivel ő anya nélkül nevelkedett, nem árt, ha velünk is ez történik. A szombatista lány erre nagyon mérges lett, anyám és a partizán közé állt, rászólt a férfire, tegye le a rádiót, anyám pedig gyorsan menjen haza. A partizán nem akart kötélnek állni. Erre a lány azt mondta, ő nagyon sokszor evett nálunk, anyám soha senkit nem bántott, tehát nem szolgált rá, hogy kivégezzék. Így menekült meg édesanyám a haláltól, de ezentúl nem mertünk otthon aludni.

Édesapámat a magyarok besorozták katonának. Később önként otthagytá a sereget, hazajött; de mi már akkor a lógerban voltunk. Apám azt gondolta, ő senkit nem küldött halálba, majd kap pár évet, utána pedig elengedik. Ehelyett a csendőrök és a katonák által elkövetett vétkeikért büntették meg őt, hat és fél hónap kínzás után 1945. október 17-én kivégezték.

Minket 1945. január 23-án hajtottak ki. Reggel 7 órakor a kerteken át jött hozzánk egy szerb ember, ő mondta, hogy csomagoljunk sok ennivalót, öltözködjünk sok ruhába, mert ki akarnak minket üldözni a házunkból. Az

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

ő tanácsainak köszönhetően később nem fáztunk az utcán, a lógerban is volt elég ruhánk. Magammal vittem egy fésűt is, ezzel próbáltunk megszabadulni a táborban a tetvektől.

A sebek lassan behegednek, csak arra kérjük az Istent, mindez soha többé ne ismétlődjön meg

6. özvegy Tallóné

1944 augusztusában már segítettem a partizánoknak, mert „megkértek” rá. A Római Sáncok mellett volt egy tanya, oda kellett füstölt húst vinni. Aki nem tette meg, azt még aznap éjjel kivégezték.

Szeptember 10-én a Tisza melletti töltesen kellett végigsétálnom, az első sorompótól a tizedikig. Azt kellett ellenőrizni, vannak-e ott magyar határvadászok. Hét hónapos terhes voltam, és tudtam, hogy ez nagyon veszélyes, mert ha nem teszek eleget a kérésnek, a partizánok lelőnek, ha pedig eleget teszek, akkor a határvadászok tehetik velem ugyanazt. Óriási szerencsém volt, hogy akkor már nem volt ott senki, így nem bántottak.

Október 20-án reggel hat órára kocsival, lóval kellett jelentkezni a községháza udvarában, ott pedig várni a parancsot. Mivel a terhességem igen előrehaladott volt, így nem dolgozhattam a határban, ennek „eredményeként” három hétig a halottakat kellett a sintérházhoz szállítanom a többi kocsissal együtt. Sáros, esős ősz volt, a kocsi kerekei megrakodtak sárral, a lovak már nem bírták a terhet. Ekkor sem segítettek, hanem levonszoltak a bakról, úgy összeverték, hogy orromon, számon jött a vér.

November 10-én, amikor a fiatal önkéntesek partizánnak mentek, el kellett őket szállítani kocsival Szabadkára.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Ott elvették tőlünk a lovakat, gyalog jöttünk haza. Amikor hazaértünk, engem is kizavartak a határba répát és kukoricát szedni. Egyik nap a szerb pap hazaküldött. Édesanyám is otthon volt, de egy házban nem lehetett egyszerre két asszony, így ekkor is nagyon megverték.

Elérkezett az a nap, amikor minket is kihajtottak otthonunkból. Akkor reggel bejött hozzánk öt partizán, a szoba közepén elkezdtek lövöldözni. Időnk sem volt arra, hogy öltözködjünk, esetleg ennivalót rakjunk el magunknak. Járekre vittek bennünket. Itt enni sem kaptunk rendesen, naponta egyszer egy kanál sótlan levesfélét kukoricakenyérrel. A kukoricát csutkástól darálták meg, így a kenyértől sokan vérhast kaptak. Hullott a nép, mint ősszel a légy.

A parancsnoknőtől engedélyt kértem arra, hogy a halottakat hordjam. Reggelenként felültem a kocsira, utcáról-utcára haladva a bakról dudáltam, mint a kanász. Akinek halottja volt, az kihozta a házból, feltette a kocsira, én pedig szállítottam ki a temetőbe. A rabokkal gödröket ásattak, oda dobálták be a hullákat. Járek után Széplakra kerültünk. Később itt igazolványt kaptunk, mint háborús bűnösök, akik nem követelhetnek vissza semmit.

7. Czifra Tibor

Tisztelt Teleki Júlia!

Olvasván a Magyar Szó-ban az eltűnt csurogi személyekkel kapcsolatban közétett hirdetését, szeretnék én is egy bejelentést tenni.

1944-ben én is valami hasonló eseménynek voltam szenvedő alanya, mint a csurogiak. Ószivácon voltunk

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

bezárva, amikor október 23- vagy 24-én behoztak közénk két csurogi férfit, akik körülbelül 45-48 évesek lehettek. Ők partizánokat fuvaroztak Újvidékről Zomborba, majd kocsni nélkül elküldték őket haza. Mivel fiatal voltam, nem gondoltam arra, hogy meg kellene kérdezni a nevüket. Igaz, ők is inkább az idősebbekhez csatlakoztak, s mivel minden nap azt hangoztatták őrünk, hogy ki fognak majd bennünket hallgatni, azt pedig, aki nem bűnös, hazaengedik; így senki sem gondolt arra, hogy hamarosan a kivégzőosztag előtt találjuk magunkat. A golyózáportól csak én és akkori barátom menekültünk meg, de egyikünk sem tudja a két férfi nevét, csak annyit tudunk róluk, hogy csurogiak voltak.

A zárkában hetvenhárman voltunk bezárva, engem majdnem agyonverve mindenszentek napján kiadtak szüleimnek, a többieket pedig aznap éjjel kivezették a szerb temetőbe. A sortűzből csak a volt barátom menekült meg valahogy, így hetvenegy ember esett a bosszú áldozatául.

Lehetséges, hogy a csurogiak közül jelentkezik majd valaki, akinek nem jött vissza a hozzátartozója az Újvidék Zombor közötti fuvarozásból, így megtudhatják kik voltak ezek a férfiak.

Mive adatokat gyűjt, ezért írtam Önnek. Sajnos, nem sokkal, csak ennyi adattal tudok segíteni, de ez is több a semminél.

Tisztelettel:

Czifra Tibor

24000 Szabadka, Šantić utca 32.

8. Névtelen levélíró 01.

Családom is a csurogi áldozatok közé tartozik, habár szüleim és mi, gyerekek is Újvidéken születünk. Akkor én 9 éves voltam.

Az újvidéki bombázás elől menekülve, ideiglenesen Csurogra mentünk nagyapámhoz, aki ott élt. Itt szerettük volna bevárni a háború végét.

Egyik reggel bejött hozzánk két felfegyverzett partizán, ránk parancsoltak, hogy gyorsan öltözzünk fel, majd a falu központjába kísérték bennünket. Itt az asszonyokat, a gyerekeket és az idős férfiakat egy csoportba tömörítették; a fiatalabb férfiakat egy másik csoportba. Édesanyámat velünk, a három gyerekkel, nagyapámmal és még sok más ismeretlennel az állomásra terelték. Itt vagonokba zártak és átszállítottak bennünket Járekre. Egy asszony útközben, a vagonban halt meg. Járekon valamilyen házakban helyezték el az embereket. Szobánként nagyon sokan voltunk, a szalmán kívül, amin aludtunk, semmink sem volt. Éhesek voltunk és fáztunk. Naponta egyszer kaptunk valamilyen sótlan meleg vizet, ami a levest helyettesítette.

Egyik nap bejött a szobánkba két vagy három partizán és megparancsolták, hogy az aranyat, a fülbevalókat, a gyűrűket, a nyakláncokat, mindenfajta ékszert vegyük le, adjuk oda nekik. Emlékszem, egy asszony könyörgött, hogy hagyják meg neki a gyűrűjét, hisz ez az egyetlen emléke a férjétől, denem is bírja lehúzni az ujjáról. Erre rákiabáltak, hogy sebj, ha nem bírja levenni, majd levágják az ujját.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Mi egy hónapig voltunk a lógerban, mert a nagynénink szerb férje a közbenjárására kiszabadítottak bennünket, azonban nem volt szabad Újvidékre mennünk. A lógerből Csurogra kellett visszatérnünk. Nagyon hideg, fagyos reggel indultunk gyalog Járekról Csurogra. A szántóföldeken keresztül vezetett az utunk, közben nagyon féltünk, hogy eltévedünk. Egymás kezét fogva haladtunk édesanyám s mi hárman, gyerekek – közülünk én voltam a legidősebb –, de napok kérdése volt, mikor születik meg a negyedik testvérünk. Útközben találkoztunk egy emberrel, aki szekéren utazott. Már sötét volt, amikor édesanyám megállította. Megkérdezte tőle, elvinne-e bennünket Csurogra. Az illető amikor meghallotta, hogy magyarul beszélünk, nem vett fel bennünket a kocsira. Nagy nehezen, későn este érkeztünk meg fáradtan, éhesen, átfagyva. Engedélyezték, hogy nagyapám házában egy szobát használjunk. Itt voltunk mindaddig, amíg nem sikerült hazajutnunk, Újvidékre.

Apámat Újvidéken vitték lógerba. Ő is egy hónap elmúltával szabadult ki. Sajnos, nagyapám, Tóth József Járekon, a lógerban meghalt. Úgy 60-65 éves lehetett. Soha nem tudtuk meg, hova temették.

Kérem Önt, a nevem maradjon titokban!

9. Névtelen levélíró 02.*

Anna nővérem fia, Uglík József a fordulat idején 30 éves volt. Magyar időben nősült, csurogi lányt vett el, és oda is költöztek. Hamarosan munkát is kapott a községházán, parádéskocsis lett. Az egyik csurogi szerb meg is fenyegette, hogy vigyázzon a tőle elkobzott lovakra, mert az életével fizet, ha valami bajuk esik.

A dobszó elől Szenttamásra szökött, hogy ne kelljen berukkolnia a honvédségbe. Később el is fogták a szerbek, innen hurcolták vissza Csurogra. A januári nagy hóban, kinn mezítláb állva vallatták, ütlegették, majd átszállították az újvidéki börtönbe, ahol fél éven keresztül kínozták. Testvérem kéthetenként vihetett be neki tisztát és kevés élelmet. Ekkor beszélgethettek is. „Ártatlanul kínoznak, anyám! Bárcsak ne élnék már!” – mondogatta. Fél év után visszavitték Csurogra, ott végezték ki nyilvánosan, golyó által. Ekkor édesanyját Szenttamásról odacipelték és kényszerítették, hogy nézze végig fia halálát. Testvéremet a kivégzés közben a csurogi szerbek leköpdösték, miközben azt mondogatták, megérdemli mindezt, aki ilyen embert szül és nevel. A halott teste tele volt véraláfutásokkal, daganatokkal és sebekkel. Testvéremet nem engedték a közelébe, azt sem tudta meg, hova temették.

Uglik Józsefnét is kivégezték. Nagyon bátor menyecske volt. Úgy hallottuk, hogy bátor ellenállása miatt a házról-házra fosztogatni járó csőcselék végzett vele, fejszével levágták a fejét.

10. Névtelen levélíró 03*

Édesapám, Tóth (József) Mihály 1898. szeptember 28-án született Bácsföldváron. 1944 őszén a partizánok a csurogi tanyánkról hurcolták el. Körülbelül két hétig a községháza börtönében tartották fogva, ott kínozták, majd november 1-nek hajnalán a többi vele szenvedő magyarral együtt kivégezték. Utolsó útjuk parasztszekérre dobálva, trágyával lefödve a sintérgödörbe vezetett.

Nagyapám – édesapám apja –, Tóth (Mátyás) József 1871-ben született Bácsföldváron. Ottani családi

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

házunkból hurcolták el, tudomásunk szerint 1-2 napig tartották fogva, majd miután kivégezték, a többi magyar áldozattal együtt a becsei út melletti, úgynevezett Csonthalom tövébe ásott gödörbe dobták.

Mindkettőjüket bármiféle törvényes eljárás nélkül likvidálták, soha nem kaptunk semmiféle értesítést sorsukról sem szóban, sem pedig írásban. Politikával nem foglalkoztak, nem voltak semmilyen párt tagjai, ártatlannak érezték magukat. Ha nem így lett volna, akkor nem várjuk be a partizánokat, elmegyünk a többiekkel Magyarországra. Én akkor 12 éves voltam, édesapám egyetlen gyermeke, imádtuk egymást kölcsönösen. A mai napig könnyhullajtás nélkül nem tudok emlékezni rá, sem pedig írni róla. A csurogi 1942-es pravoszláv karácsonyi razzia napján édesapám megmentette a tanyánkra befutó csurogi Josinčev Milivojt. Amíg apámat bezárva tartották, megkérte nagymamát, aki az ételt hordta neki, hogy menjen el a fent nevezett emberhez. Nagymama térdre borult és sírva kérte, hogy mentse meg az édesapámat, ő pedig csak így válaszolt: „Ne smem ja tamo, babo, ni blizu. I mene će zadržati.” (Nem merek én odamenni, anyó, még a közelébe sem. Engem is ottfognak.)

Mi – édesanyám és én – a „felszabadulás” idején az édesanyám szüleinél tartózkodtunk, ugyanis édesanyám könyörgésének köszönhetően mégiscsak elindultunk mi is Magyarországra, mielőtt a partizánok megérkeztek volna, de előtte elmentünk édesanyám szüleihez – egy másik faluba – elbúcsúzni. Onnan senki sem menekült, ezt látva édesapám megsajnálta idős szüleit, akikkel egy háztartásban éltünk, visszament Bácsföldvárra. Ekkor megígérte, hogy eljön értünk, ha minden elcsendesedik. Nagyapám 80 holdas parasztgazda volt Földváron 4 szobás házzal, a

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

csurogi határban levő tanyával és földdel a nádalji határban. A korára nézve apám még katonaköteles lett volna, de mint Aranykalászos Mintagazdát felmentették. A tanyánkon tartózkodott egy temerini család harmadosként, sajnos a nevükre már nem emlékszem. Édesanyám biztosan tudná, de sajnos, nincs már az élők sorában. A tanyáról őket a járeki lógerbe hurcolták, itt meglátogatta őket anyám. A bizonytalanságtól kínozva egy decemberi napon kb. 50 kilométer távolságról gyalog indultunk Bácsföldvárra, mert édesanyám szüleitől a partizánok elkobozták a kocsijukat lovastól. Nagyanyámat egyedül találtuk a nagy házban se élve, se halva, ahogyan mondani szokták. Görcsös sírás közepette mesélte el, hogy a szeretteink nincsenek többé. Elmondta azt is, hogy azóta a „felszabadítók” már kétszer jöttek kocsival, vitték mindent, amit értek: élelmet, ágyneműt, edényeket – mind a zománcost, mind pedig a porcelánt –, még nagyapám asztrahán ünneplő kabátját is keresték; azt, amelyet a legjobb öltönyökkel és az arany zsebórával a nagyanyám a nyári konyha padlására dugott el. Ezeket is természetesen oda kellett adni. „Treba partizanima!” (Kell a partizánoknak!), szólt az ürügy. Egyszer én is szemtanúja voltam a kényszeradakozásnak, mert miután odaértünk, a látogatások nem szűntek meg. Ekkor egy szekrényben levő egész vég cicc, puplin, vászon, damaszt, kanavász, szövetek – mivel nagyanyám sohasem vásárolt méterre ezekből – kellettek a partizánoknak. El is vitték azokat. Később a szegényebb sorsú – szerényebb – rokonok tartottak el bennünket. Rémületem akkor érte el a tető-fokát, amikor rémhírek érkeztek, mint pl.: az elhurcoltak teljes családját ma éjszaka ki fogják irtani. Ilyenkor esténként kimentünk a határba, magunkkal vittük a subát, bebújtunk a kinn telelő szárkúpokba, és ott töltöttük az éjszakát.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Édesanyám egyszer találkozott a tanyaszomszédunkkal és azt mondta neki: „Uroš szomszéd, maga mondta, hogy ne menjünk sehova, a férjem jó ember, neki nem kell félni, mégis kivégezték.” A szomszéd erre azt felelte: „I tebe su tražili, da su te našli, i tebe i dete bi ubili.” (Téged is kerestek, ha megtalálnak, megöltek volna téged és a gyereket is.) Lehet, hogy jobb lett volna úgy! Nem tudom megérteni, honnan van az emberekben annyi energia, hogy mindezt túléljék, hogy testileg és szellemileg is épek tudjanak maradni!

Úgy érzem, egykori jó tanyaszomszédunkról is meg kell emlékeznem. A tanyánk mögötti szomszédunkat, id. Juhász Miklóst fiával, ifj. Juhász Miklóssal együtt kivégezték. A szomszéd édesapám korabeli volt, a fia pedig a nagykorúság határán, de még nem volt katonaköteles. Az anyuka a két lányával együtt Magyarországra költözött, tudtommal ott is maradtak. Lehet, hogy már nincsenek az élők sorában, hiszen már én sem vagyok fiatal, ezért ha más még nem jelentette volna ezt a tragédiát, így én ezt megteszem.

A félelem még mindig gátol abban, hogy a levelet aláírjam, de majd egyszer találok rá módot, hogy nevemmel, adataimmal hitelesítsem az itt elmondottakat.

Mély tisztelettel Júlia, bámulva bátorságát és lelkierejét,

búcsúzik egy rokonlélek!

P.S. Amikor átolvastam a levelemet, észrevettem, hogy nem írtam meg a vagyonunk sorsát. A tanyánk a rengeteg jószággal, a komplett mezőgazdasági felszereléssel, a földdel el lett tőlünk kobozva. Erről

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

természetesen nem kaptunk semmiféle írást csakúgy, mint a többi csurogi. A bácsföldvári házunk felét (ami a nagyapám nevéen volt) elkobozták és árverésen eladták. Egy MAGYAR vette meg!!! Én 15 éves koromban dolgozni kezdtem. Becsén az iskoláztatásomat – gimnázium 3. osztály – meg kellett szakítanom, mert mostohaapámnak felmondtak a malomban.

11. Névtelen levélíró 04. (a Reform újságból)*

Csurogon születtem 1937-ben. Ott éltem 1944-ig, ha jól tudom. Évszámot nem tudok pontosan, de, sajnos, már nincs kitől megkérdezniem.

Végre szólhatok ezekről a dolgokról, eddig ezt nem tehattük. Soha senkinek nem beszéltem róla, sem férjemnek, de még a fiamnak sem, pedig ezek a tragédiák kihatnak az egész családra.

Apám szüleit kivégezték 1944-ben a saját házukban Csurogon. Nevük: Balogh István és Péter Julianna. Kivégzésük történetét az unokabátyáim el tudják mondani.

Apám bátyját, Balogh Pált brutális körülmények között kivégezték. Erre emlékszem, mesélték anyámék, hogy előző nap kidobolták a községben, holnap lesz a községháza előtt a kivégzés, azok a hozzátartozók, akik végig akarják nézni, odamehetnek... Kivégezték anyám öccsét, Szerda Istvánt, szintén brutális körülmények között.

A mi sorsunk úgy alakult, hogy 1945-ben egy hideg téli napon berontott házunkba négy vagy öt fegyveres, akik ráordítottak anyámra: három perc alatt hagyjuk el a házat, menjünk az utcára. Ekkor négyen voltunk testvérek, az öcsém karon ülő csecsemő volt, én pedig a legidősebb,

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

hat éves. Még az éjjel marhavagonba raktak minket, erre is emlékszem, nagyon hosszú sor volt az utcán, az összes magyar.

Ezután lágerbe vittek, Járekra. Ott voltunk körülbelül 9 hónapig. Na, itt aztán hullottak az emberek, mint a legyek. Lovaskocsival hordták ki a halottakat egy dögkútba. Teljesen só nélküli kukoricakását adtak enni. Sem szappan, sem víz nem volt, a tetvek ettek minket.

Amikor kiszabadultunk a lágerből, úgy néztünk ki, mint az auschwitziak. Rongyokban, soványan ott álltunk, és azt mondták, mindenhová mehetünk, csak haza nem. A házainkba akkor már lakókat telepítettek a hegyekből.

Üdvözlettel:

Ny. A.-né

(Megjelent: 1991. január 25-én)

12. Névtelen levélíró 05.*

1944. október elsején a faluban futótűzként terjedt el a hír, hogy Makó elesett.

Ezen a napon még levanteoktatás volt. A vásártéri iskola előtti gyülekezőn elhangzott a parancs: Magyarok kilépni! A főparancsnok a következő szavakkal fordult a kilépőkhöz: „Makóról sok a menekült magyar. Ezeknek sürgősen segítségre van szükségük, ezért utcánként házalni fogtok és pénzadományt gyűjtetek részükre. Továbbá, ahol kapun, kerítésen vagy házon szögesdrótot láttok, azt feljegyzitek, majd felkéritek tulajdonosát, hogy szedje le és vigye be a községházára. A pénzzel este hat órakor kell elszámolni.”

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

A gyűjtés megkezdődött. A magyar házaknál még némileg adakoztak, de sóhajtvá tették hozzá, hogy ki ad majd nekünk? A szerb házaknál különféle kimagyarázkodással odázták el az adakozást,

Az egyik utcasarkon a községi dobos a következő felszólítással fordult a lakossághoz: „Felhívatnak az összes mezőgazdasági munkálaton itthon tartózkodó szabadságos munkaszolgálatosok, hogy azonnal térjenek vissza alakulataikhoz.”

Ugyanakkor a csendőrök tanácsolták a magyar lakosságnak, hogy legalább 30 km távolságra hagyják el a falut, mert itt, a Tiszánál fel fogják venni a harcot az oroszokkal.

Ennek a két közleménynek órákon belül meglett a hatása. Zűrzavar, sűgás-bűgás; kapkodásban, pakolásban volt az egész falu magyarsága. Este már nem volt kinek átadni a makói menekülteknek összegyűjtött pénzt.

A vasútállomás felé vezető út csak úgy nyüzsgött a háti és kézi csomagok alatt halkan görnyedő menekültektől. Csak elvétve lehetett hallani halk, ismerős hangokat: „Szomszéd, te is? Merre? Meddig?” A válasz leginkább vállvonogatás volt.

A lakást és a kiskapukat bezárták, de előzőleg a jószágokat szabadon engedték, a górékat megcsapolták, hogy legyen mit enniük. És így távoztak a bizonytalanság felé.

Ezen az estén a 19 óra körül induló, Újvidék Zenta között közlekedő vonatra a magyar ajkú lakosságnak mintegy 40%-a vonult ki, ami olyan 1100 személyt tett ki.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Az állomás körüli tömegben, míg a magyarok azon töprengtek, hogyan is férnek fel a vonatra, a szerb ajkú bevonuló munkaszolgálatosok csoportokba verődve magyar hazafias dalokat daloltak. A befutó vonat már zsúfolásig volt utasokkal. Megkezdődött a tolakodás és a könyék/ökölharc a helyért. Amikor az állomásfőnök látta, hogy az utasok erre a szerelvényre képtelenek felférni, az állomáson veszteglő négy teherkocsit a szerelvényhez csatoltatta. Ez a meghosszabbodott szerelvény is megtelt néppel. Sőt, a nyitott tetők, lépcsők és ütközők is tele voltak utasokkal. Sokan a megváltott jegyekkel otthon maradtak.

A következő napokon is, a jövőtől tartva egyre több család hagyta el a falut. Ki vonattal, ki fogatos szekérrel, mások kerékpáron igyekeztek.

Az utolsó vonat október nyolcadikán 6 óra körül gördült ki a csurogi állomásról. Ezzel a szerelvénnel vonultak el a közbeeső állomások hivatalnokai.

A faluban mintegy 7000 szerb és 2100 magyar maradt. Mindenki a saját sorsát várva.

A kakastollas csendőrök hírhedt szuronyos puskáit automata fegyverrel cserélték fel. A mozgósítási idézéseket csak részben volt kinek kézbesíteni.

Október nyolcadikán az oroszok Adánál és Becsén átjöttek a Tiszán, és így az alsóbácskai Tiszavidék el lett vágva az anyaországtól.

Ebben az időben egy szakasz magyar táborig csendőr érkezett Csurogra. Ezek egy csoport fegyvertelen 18-20 éves Makó környéki leventét hurcoltak magukkal. Az

ifjakat a levanteotthonban szállásolták el, itt várták meg sorsuk beteljesülését is.

Becse és Bácsföldvár között az október 8-22. időszakban a német egységek feltartóztatták az orosz előrenyomulást. Csurogon ez idő tájt a nyomott hangulat és az üres utcák jelezték a vihar előszelét. Az oroszok által elfoglalt területeken az elmenekült csurogiak tapasztalva, hogy nem is olyan fekete a muszka, mint ahogy ijesztgették őket, meg aztán idegenben nincstelenül élni nehéz volt, így többen visszafordultak, nem érezvén magukat bűnösnek. Az orosz parancsnokságon átbocsátó igazolást (propusznicát) kaptak, amely csak Becséig szólt. A szóbeli utasítások szerint a becsei katonai parancsnokságon kellett jelentkezni: ahol, ha az út szabad, majd meghosszabbítják az igazolást.

A becsei katonai parancsnokság a város központjában található Centrál szállóban székelt. Itt kellett a hazatérő magyaroknak a meghosszabbításért jelentkezni. Ez a partizán parancsnokság csak úgy nyüzsgött a csurogi szerbektől, a dezertáló, visszatérő munkaszolgálatosoktól, akik sorra tartóztatták le a haza igyekvő magyarokat. Foglyaikat a Centrál szállóba zárták. Itt napokig kegyetlenül verték, vallatták őket, hogy vallják be, milyen részük volt a 42-es razziában. Az esti órákban az ifjúságot engedték közéjük, hogy botokkal „szórakoztassák” őket. Legtöbb magyart egy csurogi fiákeros tartóztatott le. Egy csurogi tiszt pedig abban lelte örömét, hogy két befogott édes testvérnek a kimerültségig kellett egymást verni. Amennyiben nem találta eléggé erősnek az ütéseket, ő maga mutatta meg, hogyan kell ezt csinálni. Október utolsó napjaiban több csurogi magyart kivégeztek Becsén. Mivel a Becsén letartóztatott csurogiakról hozzátartozóik

nem tudták, hol vannak, így egyesek napokig, sőt az utolsó transzportban kivégzettek 12 napig nem kaptak enni. A holttesteket a vásártéri, téglafallal bekerített öreg temetőben hantolták el.

Az orosz és partizán haderő vasárnap, október 22-én megtörte a német ellenállást a becsei réten. A csurogi csendőrőrs és a helyi rendőrök lóháton huszonkettedikén a hajnali órákban Gospodinci (Boldogasszonyfalva) irányában hagyták el a falut. Danilo Kekić-Daka partizán-osztagával az út menti kukoricásból szemlélte az elvonulást. Tudva a helyzetet, hogy úgyszincs egerűtjük, nem bocsátkozott harcba velük, így akarta osztagát megvédeni a veszteségtől.

Kilenc óra körül a faluban működő aktivisták Dakát értesítették, hogy tiszta a levegő, a magyar fegyveresek elvonultak. Daka, mint az osztag parancsnoka tíz órakor vezette be csapatát a faluba. Miközben megállt saját háza előtt, a szerb lakosság örömujjongva körülfogta és törölközőkkel díszítette fel hátaslovát. Így vonult végig a falu másfél kilométer hosszú főutcáján nagy taps és éljenzés közepette. A központban beszédet mondott az egybegyűlteknél, amelyet így fejezett be: „Most pedig igyekezzetek, hogy a bűnösök el ne meneküljenek!” Ezután a községházára vonult, ahol felállították a Népbizottságot, amely népkonyhát hozott létre, ez pedig egy nagyobb mészárszékben kapott helyet.

A délután folyamán Daka egységével, mint felszabadító, bevonult Zsablyára.

A központban tartott beszéd után, felfoghatatlan, hogy miként, de egy óra alatt annyi partizán volt fegyver alatt, hogy előzőnlőtték az egész falut.

Megkezdődtek a letartóztatások. Szemmel látható volt, hogy az 1942-es kölcson adódik vissza. Szemet-szemért, fogat-fogért, papot-papért. Az első letartóztatottak között volt Horváth Péter is, akit becsületes nevén nem is ismerték a faluban, csak ragadványnevéről Hazug Péternek hívta mindenki. Ezt az aljas embert a partizánok etették, itatták és koronatanúnak használták. A letartóztatott magyarokra sorra rámondta, hogy vele együtt garázdálkodtak a razziában, és százsámra irtották a szerbeket. Az ilyen tanúskodás elég volt ahhoz, hogy a letartóztatott mögött örökre bezáruljon a községháza melletti magtár vagy a szemközti iskolaépület ajtaja, ahová terelték őket.

Az első kivégzéseket már a következő napokban végrehajtották. Az áldozatok a Makó környékéről otthagyott leventék voltak. Őket a partizánok a leventeotthonban meztelenre vetkőztették, majd kezeiket dróttal szorosan összekötözték. Ezután mintegy két utcahossznyit kellett futólépésben megtenniük a községháza udvaráig. Itt, a WC és a magtár közötti részen lettek kivégezve. A vétkük az volt, hogy magyarok voltak.

Míg a kivégzés előkészületei folytak, addig egy csoport fegyveres a falu északi részéről, a mintegy 300 lakost számláló Gödrök településről, amely területén volt a téglagyár és a gyepmestertelep (sintérház), összeterelte a magyar férfiakat, és négy 4m x 4m x 2m-es gödört ásatott velük a sintérháznál. Amikor a gödrök elkészültek, a magyarokat hazaengedték kettő kivételével, akiket még a gödörben lelőttek. A leventék holttesteit a beidézett magyar parasztok kocsijaira dobálták, és erős fegyveres fedezettel a sintér-házhoz szállították. Itt a kocsisoknak kellett a tetemeiket a gödörbe dobálniuk. A visszahajtott

kocsikat és a kivégzés színhelyét a már újabban befogott magyarokkal mosatták meg a vértől.

Október utolsó napjaiban Becséről is hoztak haza magyarokat. Az embereket kocsilőcshöz kötve vonszolták, míg kísérik a kocsin ülve botokkal biztatták őket. E tájban jelentek meg a faluban az „Éljen a testvéri együttműködés Becse községgel!” és a hasonló szövegű feliratok.

A csurogi fegyveresek nemcsak helyben garázdálkodtak. Láthatók voltak Temerinben, Becsén, Péterrévén, Moholon, Szenttamáson, sőt még Magyarországon is, a szűkebb határövezetben.

A letartóztatások még novemberben is folytak. A letartóztatott férfiakat és nőket a magtárban kegyetlenül verték. A nagy bajszú férfiak díszét kicsupálták, a nők hosszú haját felcsavarták kezeikre, és úgy forgatták őket. Esténként itt is a botokkal felszerelt fiatalságot eresztették a foglyok közé, hogy verjék őket. Délben a letartóztatottak ebédet kaphattak. Ilyenkor az őr kinyitotta az ajtót, és hangosan feltette a kérdést: „Bántottak-e, vertek-e benneteket?” A foglyoknak pedig kórusban kellett felelniük: „Nem! Jól vagyunk!” Pedig az arcuk csupa kék, a bajuszuk helye pedig vérfolt volt. Az ebédet négy-öt napnál tovább nem kellett hordani. Ilyenkor már elhangzott a magyarázat, hogy elmentek munkára. A hozzátartozók ekkor már tudták, hogy ezentúl egy tányér felesleges lesz az asztalon.

A gödrösi magyarokat és cigányokat még két ízben hajtották ki gödröt ásni. A kiásott vermek méretei mindig egyformák voltak.

Az első fegyverropogás éjjelén a hangok a magtár felől hallatszottak, majd 17 szekéren szállították a

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

halottakat a sintérház felé. A vásártéren áthaladó göröngyös úton egy meztelen test leesett, és négykézláb mászott volna a gödrösi település felé, azonban a hóhérjai észrevették, utána eredtek, majd puskatusokkal agyonverték. Ezután az egyik kocsit odairányították, és a holttestet a többi tetemre dobták.

A következő kivégzés volt a legtömegesebb. Ekkor 19 kocsi szállította a holttesteket, amelyeket nem földeltek el mindjárt, mint az előzőeket. A cigányokkal rájuk hordatták a községháza, az iskola és a nagykocsmá WC-inék tartalmát, hogy gyorsabban végbemenjen a bomlás, majd utána lett elsimítva a föld felettük. Ezzel a csoporttal végezték ki Hazug Pétert is.

A későbbiekben már csak egyéni, szadista gyilkosságok voltak. F. Lászlót saját udvarában, kiskorú fia szeme láttára verték agyon. J. Szilvesztert betegen, a kemence melletti kiságyon verték agyon; testvéréhez, Jánoshoz a szerb szomszédja a kerítésen átdobta a fegyverét, majd cinkosával megjelentek nála fegyvert keresni. Miután „megtalálták” azt, Jánost a helyszínen agyonverték. A hitközség tanyáján alkalmazott cseléd megkísérelte a szökést, kísérői vadászpuskából lőttek rá, majd amikor a sörétektől megrogyant, agyonverték. K. András kövér embernek a hasán ugráltak, így oltották ki életét. W. Imre a megrongált telefonhálózatot javította, amikor értesült arról, milyen kínhalált szántak neki. Aznap éjjel borotvával felmetszette ereit és átvágta saját torkát. Dupp Bálint katolikus plébános nem akarta elhagyni a falut. Azt mondta, hogy a pásztornak a nyáj között a helye. Le is tartóztatták, majd feltételesen szabadon engedték, napi többszöri jelentkezésre kötelezve. November derekán elhurcolták, majd Csurogon, Zsablyán és Újvidéken

nagyon megkínózták. Végül a Hadbíróság nyilvános, golyó általi halálbüntetésre ítélte. Decemberben negyedmagával a központi iskola déli, templom felőli oldalán kivégezték. A valamikori 90 kilós lelkipásztor alig volt több, mint 40. Amikor a kivégzést vezénylő tiszt felolvasta a vádiratot és az ítéletet, fejét a templom felé fordította, a vádpontokra tagadólag ingatta a fejét. Idős édesanyja sohasem tudta meg, mi történt vele, a lágerban állandóan azt várta, mikor jön érte a fia.

A helyi magyarságnak meg kellett tanulnia, hogy ki az úr a háznál. Felszólították őket a fegyverek és a rádiók beszolgáltatására, az idegenek és a visszatérő menekültek feljelentésére, emellett a 15-60 évesek kötelesek voltak minden nap munkára jelentkezni a megjelölt tereken. A munkabeosztás, persze fegyveresek kíséretében, a következő volt: az asszonyok a főzésnél és a mosogatásnál segédkeztek a népkonyhán; a férfiak fát vágtak, valamint az elmenekültek házaiból hordták be az élelmet és a jószágot; egyes csoportok az ágyneműt gyűjtötték a partizánkórház részére; mások a megrongált telefonhálózatot hozták rendbe; voltak olyanok, akik a nádalji orosz repülőtéren hóvédőket építettek a repülők részére; de legtöbben és leghuzamosabb ideig a kukorica törésével voltak elfoglalva. Ha valamelyik szerb földtulajdonosnak még leszedetlen volt a kukoricája, csak jelentenie kellett a Népbizottságban, és a magyarok reggeli sorakozójáról az őr annyi munkást kísért a földjére, amennyit csak kívánt. Természetesen mindennemű bér és élelem nélkül.

Az egyik Katicé-tanyán, ahol már huzamosabb ideje folyt a kukoricatörés, a gazdasszony disznópaprikást főzetett vacsorára a szedő asszonyoknak. Ők jól bevacso-

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

ráztak, és az istállóban leterített szalmán nyugovóra tértek. Eközben a gazdasszony és az őr az addigiaktól eltérően a borjú nagyságú ebeket az istállóajtóhoz kötötték. Éjjel mindenkinél gyomorgörcs jelentkezett, de mivel a kutyáktól nem mehettek ki a WC-re, összepingálták az egész istállót. Virradatkor a gazdasszony elégedetten távolította el a vérebeket az ajtóból. A szégyenkezve kivonuló magyar asszonyok ekkor vették észre, hogy a trágyadomb oldaláról hiányzik az előző nap még ott látott, elpusztult disznó. Ezt főzette meg a „jószívű” Katicné vacsorára.

1945 januárjában, ahogy hidegebbre fordult az idő, a kényszermunkák is mind ritkábbak lettek. A szerbek egyre hangosabban hangoztatták, hogy nem élhetnek együtt a magyarokkal. Éjnek idején kihívóan kopogtattak be a magyar házakba, aki pedig erre kijött, azt jól elverték, tekintet nélkül arra, hogy férfi vagy nő volt az illető. Panaszra senki sem mert menni.

Január 21-én mintegy 40 cm vastagságú hó esett. A rákövetkező éjjelen csikorgó fagy volt. Az alvó magyarok nem is sejtették, hogy az éj leple alatt fegyveres partizángyűrű fogta körül a falut. A madarakon kívül a gyűrűn se ki, se be nem juthatott senki. Reggel kilenc óra körül minden utcát fegyveres helyi szerbek leptek el. Az utcák egyik végétől a másikig sorra terelték ki a magyarokat, előzőleg azonban minden létező fiók tartalmát a szoba közepére szórtak, azt állítva, hogy fegyver után kutatnak. A vegyes házasságban élőket nem bolygatták. Az, hogy ki és mit vihetett magával, a kiterelést végrehajtó egyénektől függött. Ahol ezek az emberek enyhébbek voltak, a száműzöttek szánkón élelmet, ruhaneműt is vihettek magukkal. Más utcában a szalvétába kötött karéj kenyeret is kivették a kezekből és a

kapu tetején át hajították vissza az udvarba. Egy idős férfit, aki a kis, karon ülő unokája részére pár kockacukrot tett a zsebébe, az őt recés tenyérmozsolóval úgy vágott pofon, hogy fél arcáról lehúzta a bőrt.

Az összegyűjtött népet a piactérre terelték. Itt kezdték el a szelektálást. Az asszonyok, a gyerekek és az idős férfiak erős fegyveres őrséggel körülvéve a piactéren maradtak, a fiatalabb férfiakat a katolikus templom kertjébe kísérték. Megkezdődött az idegtépő várakozás. Egy bizottság Zsablya ülésezett, tagjainak kellett dönteniük a magyarok sorsáról. Délután bevonták a falut körülkerítő alakulatot. Egy magyarul tudó őt afelől érdeklődött, hogy igaz-e, hogy a magyarok fellázadtak. A tagadó válasza nagyot káromkodott, amiért megfázították őket.

A magyarok zsebeinek megkönnyítése céljából a piactér délkeleti oldalán egy asztalt helyeztek el, amely mellett kellett a családoknak elvonulniuk és halálbüntetés terhe mellett leadniuk a náluk levő értékeket. Igyekeztek nagylelkűek lenni, ugyanis mindenkinek visszaadtak 20-20 pengőt, így az is kapott pénzt, akinek nem sikerült otthonról magával hozni egy fillért sem. Az asztalon maradt nagy halom pénzt megszámlálatlanul egy bőr iskolatáskába gyömöszölték, majd átadták a kísérő partizánalakulat futárjának.

Már erősen alkonyodott, amikor Zsablya felől két szánon, meleg subába burkolózva hivatalos személyek érkeztek. Kiadták a parancsot, hogy négyes sorokban irány Zsablya felé. Az őtnek oldalt 15 méter távolságból kellett készenlétben tartott fegyverrel kísérni a menetet úgy, hogy löniük kellett volna, ha bárki szökést kísérel meg. A menet élén haladt a vezető őt, utána 7-8 szekéren

a betegek és az apró gyerekek, majd a többiek. A csecsemőket és a betegek egy részét vonaton szállították. A térdig érő hóban nagyon lassan haladt a menet. Akik csomagokkal felpakolva jöttek a piactérre, azokat fokozatosan az út mentén hagyták el. Az örök sem voltak irigylésre méltó helyzetben, hiszen nekik saját maguk részére kellett utat kitaposniuk. Nem sokkal az indulás után belátták, hogy a „szállítmány” nem veszélyes, és elvegyültek a menetben. Gyaloglás közben elárulták, hogy Járek lesz a végállomás.

A férfiakat erőltetett menetben, a szántóföldeken keresztül, toronyiránt kísérték Újvidékre. Ott, a dohánygyárban szállásolták el őket. Mire odaértek, már szinte senkinél nem volt csomag, elhagyták az úton. Aki nem bírta az iramot, azt az örök puskatussal biztatták.

Az első haláleset Zsablya és Járek között következett be. V. Péter három hónapos kislánya fagyott meg édesanyja ölében. A gyermek eltemetését a futásra bízták. A zsabylai temetőnél puskáját egy fiúnak adta, és a tetemmel meg a pénzeszsákkal bement intézkedni. A visszatérése után feltűnő volt, hogy a pénzes táskája nagyon lesóványodott. Amikor Zsablya központján haladt át a menet, ott éppen arról gyűléseztek, hogy miként toloncolják ki az ottani magyarokat is. Az átvonuló magyarok hírére a kárörvendő, kíváncsi szerb emberek kivonultak az utcára; szidalmazták, köpdösték és hógolyókkal dobálták a menetben vonulókat. A kísérő örök alig tudták visszatartani őket a fizikai leszámolástól.

Szépligeten és Temerinen keresztül észrevétlenül és nagyon fáradtan vonult már át a menet. Járekra 23-án hajnali három órakor érkeztek meg a csurogi magyarok. Itt,

a központtól a vasút felé vezető utcáriszen adták át a kísérők áldozataikat a járeki lágér őrségének. A lágér őrsége, hogy megmutassa, ki az úr a háznál, nagy lövöldözésbe kezdett. Habár csak a levegőbe lödöztek, a megrémült magyarok úgy összebújtak a kocsiút közepén, mint birkanyáj a zivatar idején. Amikor az örök kiélveztek magukat a jövevények félelmén, megkezdődött az elszállásolás. Az őrség parancsnokának helyettese, Z. Živko a házak előtt állva bemondott egy fiákerszámot, pl. ide ötvenet. Erre az örök oda betuszkoltak 300-350 személyt is.

A termekben már előzőleg lehettek elszállásoltak, úgy tűnt, közvetlenül a magyarok megérkezése előtt lettek kiürítve. Ez abból látszott, hogy a leszórt szalma, amire az elfáradt emberek leheveredtek, keményre volt döngölve. Virradatkor, titkos vakarózás közben szemlélték, kikkel is vannak együtt. Az idős asszonyok sorsukat siratták. B. István bádogos rémületében a nyitott kútba ugrott. Ő volt a lágér első csurogi halottja.

Január 24-én megérkeztek a csurogi és a gyöngyszigeti tanyákon összefogdosott magyarok is, majd őket követték a Zsablyáról kihajtottak. Ezek a tanyasiak hozták a hírt, hogy odahaza a szerbek a magyar házaktól széthúznak mindent.

Kora tavasszal ideszállították a mosorini magyarokat is. Járekot, a valamikori gazdag német kisközséget lágerrá alakították. A falut tüskés drót övezte, és külső őrséggel gátolták meg a szökéseket. A parancsnokság a központban székel: a parancsnok, a helyettese, az írrok, egy közigazdász és a táborlakók által Kölyöknek nevezett partizán alkották.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Az embereket munkára kísérő őrség a csurogiak és a zsabalyaiak közötti épületben tanyázott. Összesen nyolcan voltak. Parancsnokuk és az egyikük kátyi, a helyettes földvári, rajtuk kívül pedig két szabadkai, egy újvidéki és két Petróc környéki szlovák volt az őrség tagja.

Az első három nap tétlenségben, éhen és tetvek vadászatával telt el. Ezután kezdtek munkára járni, itt találkoztak a német lágerosokkal, akik más épületekben voltak elszállásolva.

13. Idézet egy levélből

Azt a levelet, amelyből e kicsiny részletet idézem, Szabadkáról kaptam, egy idős hölgytől, Lippai Etelkától. Ő nem csurogi, mégis sorstársak vagyunk, hiszen utolsó napjaiban az én édesanyám is haza akart menni, Csurogra...

Szabadka, 1994. október 30., vasárnap

Igen tisztelt és nagyra becsült Teleki Júlia!

Nemigen szokás megköszönni valakinek, ha miatta keserű könnyeket ont az ember, úgy hirtelen, egyik pillanatról a másikra, és én most mégis ezt teszem. Hogy miért, és hogy mit köszönök?

Megvettem ma is a vasárnapi Magyar Szó-t, lapozgattam és a tizedik oldalon rámkialtott egy vastag betűs cím: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT. Nem mindenben felel meg a versírás szabályainak az, ami a sorokba van foglalva, de mindenben és teljességében azt és úgy mondja el, ahogyan én is immáron majd öt évtizede magamban hordom, érzem és gondolom. Viselni kell a terhet, amit az a tudat jelent, hogy képességeinek, iskolai

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

végzettségének, nyelvtudásának, szorgalmának ellenére; derékba tört étellel, szertefoszlott álmokkal, kényszer-megoldások és lemondások, belenyugvások közepette kell megbélyegezettként dolgozni, élni és úgy tenni, mintha élne az ember. Soha be nem gyógyuló sebbel, a legváratlanabb helyzetekben és pillanatokban könnybe boruló szemmel elfordulni, viselni az elviselhetetlent, miközben hallgatni kell, még családi körben is, hiszen... megy az élet tovább, minek rágódni azon, ami volt, különben is előbb vagy utóbb úgyis meghal az ember, minek elbizonytalanítani a három gyereket. Miért fáj az olyan nagyon, hogy a haldokló édesanyám az utolsó szavaival is az Ő nevét mondta, vele beszélt, őt hívta... Hívta, mint annyi éven keresztül, kicsi szobája csendjében megbújva, titkolva könnyeit, nehogy engem nyugtalanítson...

Úgy érzem, ezeket mind érezte, drága Júlia, gondolta, megélte, tudta; és arra kérem, ne vegye rossz néven, ha most elmondom, mi történt apámmal...

UTÓSZÓ

Sokan nem merték nevüket adni. Ezt meg is értem, hisz találkoztam olyan túlélővel és egyben szemtanúval, aki látta édesanyja kivégzését, miután már előzőleg édesapját kivégezték, de látta a gyilkost is. Most egy faluban él az illetővel. Milyen furcsa az élet. Kér, hogy ne írjam meg a nevét, mert fél, habár soha nem bántott senkit. Gyerekfejjel elvesztette édesapját és édesanyját, mégis ő fél. A gyilkos viszont szabadon sétál, minden lelkiismeret-furdalás nélkül. Eddig senki sem vonta felelősségre. A gyilkos nem fél. Az áldozat viszont nem mer beszélni, ha mégis mond valamicskét, arra kér, nevét ne említsem.

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

Vajon meddig kell még félni? Az akkori kisgyermek immár öregedő férfi, mégis fél. A gyilkos, aki boldogan élte, éli életét; nem fél. Nem is kell, hogy féljen, hiszen mi nem szándékozunk felelősségre vonni. Ez nem a mi dolgunk. A gyilkosoknak felelniük kell tetteikért, ha előbb nem, akkor az Örök Bíró előtt, a haláluk napján. A mi dolgunk, a túlélők dolga csak az, hogy segítsünk az igazság felderítésében, hogy ne kelljen még öreg korunkban is félnünk.

Az egyik feleség elmesélte, hogy a csurogi sintérháznál a gödrök, ahova az áldozatokat temették, üresek. Ugyanis az ötvenes években, amikor ő a csurogi téglagyárban dolgozott és ott is aludt, egyik éjszaka kamionzúgásra ébredt. Kinézett, és látta a teherautókat, amint a sintérháznál állnak, miközben rakodnak rájuk valamit. Reggel, amikor felébredt, mielőtt munkába indult volna, titokban megnézte a gödröket, amelyek immár üresek voltak. Csak a gödrök szélén látott néhány koponyát és lábszárcsontot. Megtudta még, hogy a csontokat állítólag a kulai bőrgyárba vitték „feldolgozni”.

A bizonyítékokat meg lehet semmisíteni, de a sintérház melletti óriási területet, ahol a nyolc nagy és a több kicsiny sírgödör volt/van, nem lehet lebetonozni úgy, mint egyes településeken cselekedték, nem lehet mindenhol töltést emelni, autóbusz-állomást építeni az áldozatok sírjára, hogy azokat eltakarják a világ szeme elől. Emellett minden bűnténynek, gaztettnek megvan a túlélő szemtanúja is...

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT
Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

A CSUROGI ÁLDOZATOK LISTÁJA**

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
001. Adamkó Mátyás	kb. 40	munkás	nős, 2 gyerek
002. Adamkó Mihály	kb. 35	munkás	nőtlen
003. Andrócki István	kb. 35	munkás	nős, 1 gyerek
004. Andrócki János	kb. 35	munkás	nős, 3 gyerek
005. Apró Pál	?	földműves	?
006. Bába Antal	kb. 50	földműves	nős, 2 gyerek
007. Bába Ferenc	?	munkás	nős, 3 gyerek
008. Bába Ilka	kb. 50	?	(006. felesége)
009. Bába István	kb. 25	munkás	nős, 1 gyerek (006. fia)
010. Bába Viktória	kb. 45	?	?
011. Bajai Lajos	?	?	?
012. Bajai bácsi	?	?	?
013. Bajusz István	30ács	?	(látogatóban volt)
014. Bajusz István	?	?	?
015. Bakos Eszter	kb. 65	?	?
016. Bakos Ferenc	44	földműves	nős, 8 gyerek
017. Bakos Ferenc	15	–	nőtlen (016. fia)
018. Bakos István	kb. 50	földműves	nős, 3 gyerek (016. fivére)
019. Bakos József	21	–	nőtlen (016. fia)
020. Bakos Pál	25	?	nőtlen (016. fia)
021. Bakos kisbíró	?	kisbíró	?
022. Balázs István	kb. 35	szabó	nős, 3 gyerek
023. Balázs János	30	?	?
024. Bálizs Géza	?	földműves	?
025. Balog Ferenc	43	földműves	?
026. Balogh István	?	?	?
027. Balogh Pál	?	?	(nyilvános kivégzés)
028. Banka János	?	?	?
029. Banka Lajos	22	asztalos	nőtlen
030. Baranyai József	34	?	?
031. Barbara András	?	?	?
032. Bellai János	kb. 40	?	nős, 2 gyerek
033. Bence Pál	?	szabó	?
034. Berec János	39	kisbíró	nős
035. Berec Lajos	?	szolgabíró	?
036. Berec Pataki Verona	32	?	(034. felesége)
037. Berki József	kb. 40	?	nős, 3 gyerek
038. Berki Mihály	kb. 30	?	nős, 2 gyerek

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
039. Berta Mihály	15	cipésztanonc	nőtlen
040. Bevacsek Anna	?	?	?
041. Bicskei István	kb. 50	földműves	nős, 3 gyerek
042. Bicskei József	62	földműves	nős, 3 gyerek
043. Brasnyó András	kb. 35	földműves	nős, 1 gyerek
044. Brasnyó András	30	gépész	nős, 1 gyerek
045. Brasnyó Ignác	?	?	?
046. Brasnyó Imre	?	?	?
047. Brasnyó Lajos	kb. 30	kereskedő	nős, 1 gyerek (044. fivére)
048. Brasnyó Pál	?	ács	?
049. Brasnyó Pál	50	tűzoltó	nős, 6 gyerek
050. Brasnyó Péter	35	kocsmáros	? (044. fivére)
051. Budai Mihály	?	?	?
052. Celik Boldizsár	?	?	?
053. Celik Lajos	?	?	(052. fivére)
054. Celik Tamás	?	?	(052. fivére)
055. Cipó Márton	kb. 45	földműves	nős, 2 gyerek
056. Cvitkó Mátyás	?	rendőr	?
057. Csábi (Réti) Erzsébet	?	?	(059. felesége)
058. Csábi Ferenc	?	?	?
059. Csábi Gábor	?	?	nős
060. Csábi Gábor	?	?	(059. fia)
061. Csábi József	?	?	?
062. Csábi Pál	40	földműves	nős, 3 gyerek
063. Csábi Piros	?	?	(058. anyja)
064. Csábi Verona	40	?	(062. felesége)
065. Csáki István	kb. 40	?	nős, 2 gyerek
066. Csáki (Csábi) Viktória	?	?	(065. felesége)
067. Csányi György	35	szabó	?
068. Csányi György	43	szabó, harangozó	nős, 2 gyerek
069. Csányi István	kb. 26	?	nős, 1 gyerek
070. Csányi József	48	földműves, kertész	nős, 6 gyerek
071. Csikós Mátyás	?	?	?
072. Csizmár István	kb. 70	földműves	(073. apja)
073. Csizmár Sándor	kb. 40	földműves	nős, 2 gyerek
074. Csóti István	kb. 70	?	?
075. Dancsó Imre	31	földműves	nős, 2 gyerek
076. Deli Imre	kb. 50	földműves	?
077. Dér Antal	37	?	?
078. Dér János	?	cipész	?

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
079. Derkovics István	?	villanyszerelő	?
080. Dózsa Mihály	?	?	?
081. Domró Imre	?	kovács	?
082. Döme Etel	?	?	?
083. Dömjén György	?	földműves	nős, 2 gyerek
084. Dömjén Viktor	?	?	?
085. Dömöndi József	35	földműves	nős, 4 gyerek
086. Dudás Imre	kb. 60	?	nős, 3 gyerek
087. Dudás János	kb. 40	földműves	nős, 4 gyerek
088. Dudás Lajos	?	?	nős, 3 gyerek
089. Dudás Pál	kb. 40	földműves	?
090. Dukai Lajos	?	harangozó	?
091. Dupp Bálint	?	plébános	–
092. Egri Ferenc	kb. 35	földműves	nős, 2 gyerek
093. Erdélyi Pál	36	földműves	nős, 2 gyerek
094. Ernyesi Ferenc	44	paprikaárus	nős, 4 gyerek
095. Fábián Lajos	?	kovács	?
096. Faragó Imre	?	földműves	?
097. Farkas Ádám	?	?	?
098. Farkas Imre	kb. 35	munkás	nős, 2 gyerek
099. Fehér Ferenc	?	?	?
100. Fehér Ferenc	73	hentes	családos
101. Fehér József	?	?	(099. fia)
102. Fehér Verona	72	?	(100. felesége)
103. Fejes János	?	?	?
104. Fleis ?	kb. 40	földműves	?
105. Fodor István	?	?	?
106. Fodor Julianna	kb. 40	háziasszony	?
107. Füstös Ferenc	?	?	?
108. Füstös József	kb. 35	bíró	nős, 3 gyerek
109. Füstös Lajos	?	kocsmáros	nős, 3 gyerek
110. Galambos Ferenc	20	?	(111. fia)
111. Galambos József	kb. 50	?	?
112. Galambos Sándor	kb. 18	?	(111. fia)
113. Gerbács Lajos	?	?	nős, 5 gyerek
114. Gerbácsné Sóti Franciska	?	?	(113. felesége)
115. Gömör Ferenc (Púpos)	39	?	?
116. Gulyás Ferenc	kb. 35	munkás	?
117. Gulyás János	kb. 30	munkás	?
118. Gregus Mátyás	42	aljegyző	nős, 5 gyerek

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
119. Gyantár Mihály	kb. 50	földműves	nős, 7 gyerek
120. Gyantár Mihály	kb. 25	földműves	(118. fia) nős, 4 gyerek
121. Gyökér gyerek	?	?	?
122. György András	48	kisbíró	nős, 3 gyerek
123. Györgyné Vátiy Etel	44	háziasszony	(122. felesége)
124. Hanák Ignác	?	képviselő	?
125. Hatalák Károly	kb. 40	répaátvevő	?
126. Hegedűs (Hanák) Imre	20	hentes	nőtlen (127. fia)
127. Hegedűs (Hanák) Mihály	kb. 40	kisbíró	nős
128. Hernyák István	?	kereskedő	?
129. Hernyák Sándor	60	?	nős, 4 gyerek
130. Hernyák Ferenc	17	?	(129. fia)
131. Hermec Dezső	?	?	?
132. Hóg (?) Mihály	?	?	?
133. Horgász János	kb. 30	?	nős, 2 gyerek
134. Hornyik István	?	?	?
135. Horti István	20	?	?
136. Horti Klára	?	?	?
137. Horti Péter	kb. 20	?	nőtlen
138. Horti Vince	60	földműves	?
139. Horvát Fábrián	51	földműves	nős, 3 gyerek
140. Horvát István	?	?	(146. testvére)
141. Horvát István	?	?	?
142. Horvát István	?	?	(141. fia)
143. Horvát István	60	?	nős
144. Horvát Istvánné	53	?	(143. felesége)
145. Horvát János	kb. 40	munkás	nős, 6 gyerek
146. Horvát József	?	?	(140. testvére)
147. Horvát József	?	?	(140. fia)
148. Hulala János	kb. 40	utcaseprő	nős
149. Igrácski ? (férj)	?	?	?
150. Igrácskiné ?	?	?	?
151. Istenes István	20	?	?
152. Istenes Istvánné	60	?	(151. anyja)
153. Istenes János	18	?	?
154. Iván Ferenc	?	földműves	nős, 3 gyerek
155. Iván István	20	?	?
156. Iván János	50	?	?
157. Iván János	48	kovács	nős, 4 gyerek
158. Jánosi András	53	földműves	nős

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
159. Jánosi János	?	?	nőtlen (158. testvére)
160. Jánosi Szilveszter	?	?	nőtlen (158. testvére)
161. Jóba Ferenc	65	földműves	nős
162. Jóbáné Igrácsi Anna	60	?	(161. felesége)
163. Jóba István (id.)	?	?	?
164. Jóba Rózsa	25	?	?
165. Jóba Sándor	58	?	?
166. Józsa György	?	?	nős, 1 gyerek*
167. Józsa Péter	kb. 35	?	(166. testvére)
168. Juhász József	?	?	?
169. Juhász Miklós	kb. 45	földműves	nős, 1 gyerek
170. Juhász Miklós	17	–	(169. fia)
171. Jurca András	?	?	?
172. Kajári Ferenc	kb. 25	?	nős
173. Kalmár József	?	?	?
174. Kántor András	60	?	?
175. Kántor Pál	20	?	?
176. Kardos Sándor	kb. 25	?	nőtlen
177. Kasza Antal	?	?	nős, 2 gyerek
178. Kasza Antal	?	?	(177. fia)
179. Kasza Antalné	?	?	(177. felesége)
180. Kasza István	?	?	(ő tárogatózott)
181. Kasza Teréz	?	?	(177. lánya)
182. Kelemen Sándor	?	?	?
183. Kinkáné Jóba Ilona	35	?	?
184. Kiss Ferenc	kb. 30	?	?
185. Kiss István	kb. 40	kocsmáros	nős, 1 gyerek
186. Kiss István	40	telepes földműves	nős, 4 gyerek
187. Kiss József	?	?	?
188. Kiss (Trajszik) Lajos	45	munkás	nős, 1 gyerek
189. Kiss Lajos	?	?	?
190. Knecht ?	kb. 55	kereskedő	?
191. Korpás István	43	földműves	nős, 7 gyerek
192. Korpás János	34	munkás	nős, 1 gyerek (191. fiv.)
193. Kósa János	?	?	?
194. Kósa József	50	földműves	nős, 5 gyerek
195. Kovács (Csinos) Antal	42	?	nős, 2 gyerek
196. Kovács (Tamásfi) András	kb. 60	?	(214. testvére)
197. Kovács Elek	kb. 40	munkás	nős, 4 gyerek
198. Kovács Erzsébet	37	?	(195. felesége)

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

199. Kovács Erzsébet anyja	?	?	?
200. Kovács Erzsébet apja	?	?	?
201. Kovács György	32	?	(214. fia)
202. Kovács Imre	22	?	?
203. Kovács István	?	géplakatos	?
204. Kovács (Tuba) György	?	kocsmáros	nős, 1 gyerek
205. Kovács (Tuba) István	?	földműves	(204. testvére)
206. Kovács János	?	gépész	?
207. Kovács (Kinka) József	40	?	?
208. Kovács Julianna	53	?	(214. felesége)
209. Kovács Lajos	kb. 40	községközi munkás	?
210. Kovács Lajos	?	tanyasi földműves	?
211. Kovács Mihály	?	?	?
212. Kovács (Némegyi) Ferenc	31	?	?
213. Kovács (Némegyi) Mihály	50-60	?	(212. apja)
214. Kovács (Tamásfi) Mihály	53	?	nős, 1 gyerek
215. Kovácsné Nagy Teréz	40-50	?	?
216. Kovács Verona	54	?	?
217. Kozsóki István	kb. 25	munkás	nős
218. Krémes András	kb. 60	vásári kupec	?
219. Kucsera Sándor	41	munkás	nős, 2 gyerek
220. Lapu Pál	?	?	?
221. Lázár Dömötör	24	?	?
222. Légvári Sándor	33	?	nős, 2 gyerek
223. Lukács Antal	48	földműves	(225. testvére)
224. Lukács Ferenc	41	munkás	(225. testvére)
225. Lukács Gábor	44	munkás	nős, 2 gyerek
226. Lukács Luca	39	?	(223. felesége)
227. Madarász István	32	?	nős, 2 gyerek
228. Madarász István	kb. 25	?	?
229. Madarász Mátyás	kb. 60	?	?
230. Madarászné Csóti Mária	42	?	házas, 4 gyerek
231. Madarász Sipos József	?	földműves	?
232. Maksa Marcell	37	háziasszony	(233. felesége)
233. Maksa Pál	kb. 40	földműves	nős
234. Maksó István	kb. 25	munkás	nős
235. Mallár István	42	munkás	nős, 2 gyerek
236. Mallár Sándor	40	géplakatos	nős, 2 gyerek
237. Malustyk György	?	?	?
238. Mándity István	kb. 40	földműves	nős, 2 gyerek
239. Mándity József	kb. 65	földműves	nős, 2 gyerek
240. Márkus István	kb. 40	munkás	nős, 3 gyerek

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
241. Mecinger Mátyás	?	?	?
242. Medve Klári férje	kb. 35	földműves	nős
243. Meller Imre	?	?	?
244. Mengyán Ferenc	50-60	?	nős
245. Mengyán Teréz	?	?	(244. felesége)
246. Ménesi György	kb. 30	gátőr	nős, 3 gyerek
247. Ménesi sógornője, Tóth Anna	kb. 30	fordító	?
248. Mészáros Ferenc	?	?	?
249. Mészáros Sándor	kb. 35	munkás	nős, 2 gyerek
250. Mikus Árgyel	36	?	nős, 3 gyerek
251. Molnár György	kb. 35	földműves	nős, 2 gyerek
252. Molnár (Hegyesi) Ferenc	35	földműves	nős, 2 gyerek
253. Molnár (Hegyesi) Péter	38	kosárfonó	nős, 2 gyerek
254. Molnár István	?	?	?
255. Molnár (Konc) Pál	kb. 30	rendőr	nős
256. Móra Péter	kb. 50	munkás	nős, 2 gyerek
257. Nagy Antal	?	?	?
258. Nagy Böce Mihály	?	földműves	?
259. Nagy József	?	tanyasi földműves	nős
260. Nagy Vince	21	?	(259. fia)
261. Németh Ferenc	?	fényképész	?
262. Novák Menyhért	?	?	?
263. Oroszi Illés	?	?	?
264. Oroszi István	33	földműves, vadász	nős, 3 gyerek
265. Pakai András	42	?	nős, 4 gyerek
266. Pakai György	kb. 35	?	nős, 1 gyerek
267. Palócz János	39	?	nős, 2 gyerek
268. Palócz Mihály	35	?	nős, 3 gyerek (267. fiv.)
269. Palócz Sándor	?	?	(267. fivére)
270. Pap Lajos	37	földműves	?
271. Pap Péter	68	földműves	(270. apja)
272. Paragi György	?	?	?
273. Paragi Mihály	kb. 30	?	?
274. Pataki András	40	földműves	nős, 3 gyerek
275. Pataki István	29	földműves	nős, 2 gyerek
276. Pálfi András	kb. 40	?	?
277. Pálfi Imre	kb. 80	?	?
278. Pálfi István	kb. 60	?	(277. fia)
279. Pálfi Julianna	?	?	?
280. Pegács Imre	?	állatorvos	?

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
281. Péter (Baloghné) Julianna ?	?	?	házas
282. Pityi János	kb. 45	munkás	nős, 4 gyerek
283. Rohacsek Imre	kb. 40	?	nős, 2 gyerek
284. Rohacsek István	kb. 50	irodai munkás	nős (283. testvére)
285. Rohacsek Istvánné	?	?	(284. felesége)
286. Rohacsek János	kb. 45	cséplőgépgazda	nős (283. testvére)
287. Rohacsek Jánosné	?	?	(286. felesége)
288. Rohacsek Mihály	kb. 60	földműves	?
289. Rohacsekné Burányi Mária ?	?	?	(283. felesége)
290. Romoda József	kb. 40	tanyasi munkás	nős
291. Rózsa Ignác	?	földműves	?
292. Rudics Ferenc	43	?	nős, 1 gyerek
293. Rudicsné Nagy Ilona	39	?	(292. felesége)
294. Sági Mihály	44	?	?
295. Sándor Sándor	36	?	nős, 1 gyerek
296. Sándor Sándor	18	?	(295. fia)
297. Sági József	?	?	?
298. Schöner Ádám	kb. 40	géplakatos	nős, 1 gyerek
299. Schöner István	?	nagygazda	nős
300. Schöner Istvánné	?	?	(299. felesége)
301. Serfőző György	38	földműves	nős, 2 gyerek
302. Siflis ?	?	ügyvéd	?
303. Sipos István	kb. 45	munkás	nős, 1 gyerek
304. Sipos István-Pisti	kb. 20	?	(303. fia)
305. Sipos János	kb. 75	földműves	nős, 4 gyerek
306. Sipos József	?	földműves	?
307. Sipos Madarász József	kb. 70	?	nős
308. Siposné Madarász Klára ?	?	?	(307. felesége)
309. Slisz ?	?	kisbíró	?
310. Sóthi György	?	jómódú földműves	nős
311. Sóthi Györgyné	?	?	(310. felesége)
312. Sóthi (Madarászné) Mária	kb. 45	?	?
313. Stéh Ferenc	kb. 60	földműves	nős, 2 gyerek
314. Surján József	kb. 40	munkás	nős, 1 gyerek
315. Szabó Capor György	?	?	?
316. Szabó Ferenc	37	munkás	nős, 4 gyerek
<i>(Teleki Júlia édesapja)</i>			
317. Szabó István	42	?	?
318. Szabó István	?	földműves	?
319. Szabó János	?	borbély	?
320. Szalai Lajos	21	földműves	?

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
321. Szerda István	?	?	?
322. Szerda János	?	kovács	nős, 3 gyerek
323. Szerda János	?	hentes	nős
324. Szerda Jánosné	?	?	(323. felesége)**
325. Szilágyi Pál	40	kosárfonó	?
326. Szonka Pál	?	?	?
327. Szrenkó Ferenc	?	?	(328. fia)
328. Szrenkó József	?	földműves	nős, 1 gyerek
329. Szrenkó Mária	?	?	(328. felesége)
330. Szrenkó Mátyás	kb. 50	gátör	nős, 3 gyerek
331. Szrenkó Miklós	?	?	(332. apja)
332. Szrenkó (Nemesné) Ilona	25	?	házas, 2. gyermekét várta
333. Tomik Ferenc	kb. 40	munkás	nős, 5 gyerek
334. Tóth Ferenc	32	tanyásgazda	nős, 2 gyerek
335. Tóth József	?	földműves	nős
336. Tóth József	73	földműves	?
337. Tóth Mihály	48	földműves	(335. fia)
338. Tóth (Paraginé) Erzsébet?	?	?	házas, 1 gyerek
339. Uborka György	?	?	?
340. Uglík József	30	?	nős
341. Uglíkné Bakos Mária	?	?	(340. felesége)
342. Újvári László	?	gépész	?
343. Újvári László	35	ékszerésznős, 1 gyerek	
344. Urbán Sándor	?	?	?
345. Ürmös István	?	?	?
346. Varga Annuska	kb. 50	?	(347. felesége)
347. Varga Ferenc	kb. 50	kereskedő	nős
348. Varga János	kb. 40	kocsmáros	nős, 1 gyerek
349. Varga János	64	földműves	nős, 2 gyerek
350. Varga János	41	papucsos, rendőr	nős, 3 gyerek (349. fia)
351. Varga József	19	?	nőtlen
352. Varga József	50	kocsmáros	nős, 1 gyerek
353. Vicsek Imre	19	munkás	nőtlen
354. Vigh Lajos	27	?	?
355. Virág Mihály	?	földműves	?
356. Virág Péter	?	?	?
357. Visneyi ?	kb. 55	földműves	nős, 1 gyerek
358. Visneyi ?	kb. 20	postás	(357. fia)
359. Visneyi(né) ?	kb. 50	?	(357. felesége)
360. Vrana István	kb. 60	?	?

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Családi állapot</i>
361. Vreckó Ferenc	kb. 35	?	?
362. Vreckó János	kb. 45	géplakatos	(361. testvére)
363. Weis Henrik (Imre)	40	villanyszerelő	?
364. Weis István	55	?	?
365. Zaják András	?	szabó	nős, 3 gyerek
366. Zaják József	37	munkás	nős, 5 gyerek
367. Zavarkó István	36	földműves	nős, 3 gyerek
368. ? Ilka	?	?	(az útkaparó felesége)
369. Bencsik Ferenc***	?	?	?
370. Csipak Pál***	?	?	?
371. Fekete János***	?	?	?
372. Gregus Mátyás***	?	?	?
373. Kern Tibor***	?	?	?
374. Milinszki János***	?	?	?
375. Sági Mihály***	?	szabóinas?	?
376. Serfőző István***	?	?	?
377. Soós Antal***	?	?	?
378. Szollár János***	?	?	?
379. Bankó József ¹⁾	kb. 40	?	?
380. Bakman János ¹⁾	?	?	?
381. Bakman Dani ¹⁾	?	?	(380. fia)
382. Csányi Imre ¹⁾	kb. 50	?	nős, 2 gyerek
383. Csikós György ¹⁾	?	rendőr	?
384. Csőke János ¹⁾	?	földműves	?
385. Futó István ¹⁾	?	?	?
386. Futó István ¹⁾	?	?	(385. fia)
387. Jonda Éva ¹⁾	?	?	?
388. Kasza Etel ¹⁾	?	?	?
389. Knecht ? ¹⁾	?	asztalos	(családos)
390. Knecht ? ¹⁾	?	?	(389. fia)
391. Maráci Mihály ¹⁾	?	földműves	?
392. Sági József ¹⁾	?	?	?
393. Szénási Sándor ¹⁾	?	?	?
394. Szénási Sándorné ¹⁾	?	?	(393. felesége)
395. Tóth Mátyás ¹⁾	34	?	?
396. Varga Vince ¹⁾	?	kanász	?
397. Varga András	?	?	?

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT
Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

A JÁREKI HALÁLTÁBORBAN ELHUNYT CSUROGIAK LISTÁJA

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Az elhalálozás napja</i>
001. Faragó Viktor***	79	?	1945. 01. 24.
002. Faragó János***	80	?	1945. 01. 24.
003. Braunn István***	45	bádogos	1945. 02. 01.
004. Madboli István***	76	földműves	1945. 02. 26.
005. Horvát Viktória***	71	háztartásbeli	1945. 02. 25.
006. Berec Ferenc***	73	földműves	1945. 02. 28.
007. Tóth Krisztina***	70	háztartásbeli	1945. 03. 01.
008. Prágai Antal***	63	földműves	1945. 03. 02.
009. özv. Lénárt Katalin***	82	háztartásbeli	1945. 03. 03.
010. Monostori János***	53	napzámos	1945. 03. 06.
011. Bocsák Rudolf***	97	napzámos	1945. 03. 16.
012. Kovai István***	59	napzámos	1945. 03. 16.
013. Bartha Mária***	34	háztartásbeli	1945. 03. 25.
014. Seregi Julianna***	67	háztartásbeli	1945. 03. 27.
015. Horvát Péter***	82	földműves	1945. 03. 29.
016. Komáromi Lázár***	69	földműves	1945. 04. 10.
017. özv. Pálfi Erzsébet***	71	háztartásbeli	1945. 04. 11.
018. Tóth Pál***	70	napzámos	1945. 04. 17.
019. özv. Gulyás Julianna***	71	háztartásbeli	1945. 04. 17.
020. Paragi Sándor***	59	földműves	1945. 04. 17.
021. özv. Simon Rozália***	80	háztartásbeli	1945. 04. 17.
022. Pálfi Imre***	87	napzámos	1945. 04. 30.
023. Tóth József***	61	napzámos	1945. 04. 30.
024. Tóth András***	70	földműves	1945. 05. 15.
025. Buru József***	63	földműves	1945. 05. 15.
026. Gulyás Péter***	26	földműves	1945. 05. 20.
027. Varga Mihály***	77	napzámos	1945. 05. 21.
028. Novoszel Szilveszter***	75	cipész	1945. 05. 20.
029. Kókai Rozália***	84	háztartásbeli	1945. 05. 27.
030. Tóth József***	84	napzámos	1945. 05. 27.
031. özv. Apró Katalin***	53	háztartásbeli	1945. 05. 24.
032. özv. Kiss Erzsébet***	26	háztartásbeli	1945. 06. 03.
033. Brasnyó István****	kb 50	földműves	?

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Foglalkozás</i>	<i>Az elhalálozás napja</i>
034. Hutcl Stefan****	76	kalaposmester	?
035. Hutcl Stefanné****	73	háztartásbeli	?
036. Hinkl Károly****	kb 80	módos gazda	?
037. Hoffmann Károlyné Julianna	kb 80	háztartásbeli	?
038. Pálinkás Gábor	idős	?	?
039. Kovács Simon (<i>Teleki Júlia nagypapja</i>)	kb 75	földműves	? (Szépligeten)
040. Horvát Kató ¹⁾	?	?	?
041. Horvát Júlia ¹⁾	?	?	?
041. Kucsera József ¹⁾	kb. 50	? (nős, 2 gyerek)	? (Újvidéken)

A JÁREKI HALÁLTÁBORBAN ELHUNYT CSUROI GYERMEKEK LISTÁJA***

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Szülők neve</i>	<i>A halál ideje és oka</i>
001. Varga Mária	3 hó.	Péter és Mándics Mária	1945. 01. 23. bélgörcsök
002. Tamás József	1 hó.	Mihály és Bábi Márta	1945. 01. 25. veleszületett gyengeség
003. Gálík Juliska	2 hó.	Péter és Serfőző Ilona	1945. 01. 30. tüdőgyulladás
004. Horvát Anta	17 hó.	István és Vécsei Mária	1945. 02. 06. tüdőgyulladás
005. Csikós Mária	7 év	Gábor és Rekecki Ilona	1945. 02. 10. diftéria
006. Fuzskó Ferenc	6 hó.	Sándor és Kósa Verona	1945. 02. 10. gyengeség
007. Józsa Sándor	8 hó.	György és Julianna	1945. 02. 15. bélcsavarodás
008. Mohvej Sarolta	8 hó.	József és Aport Aranka	1945. 02. 25. bélcsavarodás
009. Mondom Verona	6 hó.	Mondom Verona	1945. 03. 09. bélcsavarodás
010. Kasza József	8 hó.	Kasza Teréz	1945. 03. 23. görcsök
011. Mándics Ilona	7 hó.	Mihály és Virág Krisztina	1945. 04. 02. görcsök
012. Horvát István	8 hó.	Horvát Margit	1945. 04. 02. görcsök

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Szülők neve</i>	<i>A halál ideje és oka</i>
013. Szilágyi László	3 év	Pál és Szabó Margit	1945. 04. 20. bélcsavarodás
014. Bankó Lajos	23 hó.	Imre és Balog Julianna	1945. 04. 20. görcsök
015. Molnár Ilonka	7 hó.	István és Radó Erzsébet	1945. 04. 21. tüdőgyulladás
016. Kovács Károly	6 hó.	István és Magló Margit	1945. 04. 23. tüdőgyulladás
017. Horváth Károly	19 hó.	Péter és Julianna	1945. 05. 01. tüdőgyulladás
018. Soós Erzsébet	7 hó.	Antal	1945. 05. 01. tüdőgyulladás
019. Berkó István	16 hó.	István és Bocskai Erzsébet	1945. 05. 09. bélcsavarodás
020. Csányi Verona	17 év	Mihály és Keresztényi Viktória	1945. 05. 10. tüdőbaj
021. Galambos György	12 hó.	Pál és Szabó Matild	1945. 05. 12. görcsök
022. Vicsek Ferenc	16 hó.	Ferenc és Vörös Teréz	1945. 05. 15. görcsök
023. Sétáló László	10 hó.	Antal és Varga Erzsébet	1945. 05. 15. görcsök
024. Kálai Borbála	5 hó.	István	1945. 05. 15. görcsök
025. Koló Ilona (?)	8 hó.	István és Szabó Erzsébet	1945. 05. 19. bélcsavarodás
026. Baranyi Ilona	5 hó.	György és Kosaras Piroska	1945. 05. 24. görcsök
027. Gyantár Ferenc	4 év	Ferenc és Dudás Julianna	1945. 05. 29. tüdőbaj
028. Muhari Julianna	18 év	Sándor és Újszászi Teréz	1945. 05. 30. idegbaj
029. Móra Katalin	7 hó.	Péter és Csikós Mária	1945. 05. 31. bélcsavarodás
030. Makra Júlia ^{5*}	2 hó.	Péter és Julianna	1945. 05. 31. bélcsavarodás
031. Barna Erzsébet ^{5*}	1 hó.	József és Verona	1945. 05. 31. veleszületett gyengeség
032. Csikós Rozália ^{5*}	22 nap	Mátyás és Rozália	1945. 05. 31. veleszületett gyengeség
033. Kiss János ^{5*}	3 hó.	János és Erzsébet	1945. 06. 02. veleszületett gyengeség

Teleki Júlia: KERESSEM AZ APÁM SÍRJÁT

Visszatekintés a múltba – II., bővített kiadás

<i>Sorszám és név</i>	<i>Életkor</i>	<i>Szülők neve</i>	<i>A halál ideje és oka</i>
034. Mihalek Júlia ^{6*}	13 hó.	János és Piroska	1945. 04. 09. görcsök
035. Rajda Ilona ^{6*}	7 hó.	József és Katalin	1945. 04. 11. bélcsavarodás
036. Muhari Antal ^{6*}	4 hó.	Sándor és Livia	1945. 04. 18. bélcsavarodás
037. Holló Ilona ^{6*}	6 hó.	József és Borbália	1945. 04. 19. bélcsavarodás
038. Márkus Veronika ^{6*}	5 hó.	Péter és Julianna	1945. 05. 26. görcsök
039. Andrócki Margitka ^{6*}	9 hó.	?	? (Szépligeten)
040. Gálik István ^{6*}	2 hó.	?	?
041. Balog Gizella ^{6*}	7 hó.	? (Újvidéken született)	?
042. Fehér József ^{6*}	21 hó.	? (Bukin született)	?
043. Bakos kislány ¹⁾	pólyás	?	?
044. Molnár Palika ¹⁾	pólyás	?	?

MEGJEGYZÉSEK A LISTÁKHOZ:

* – Józsa György felesége a járeki táborban ikreknek adott életet, akik nem sokkal születésük után meghaltak;

** – Szerda Jánosné állapotos volt, kínzó „kitaposták” belőle gyermekét;

*** – a dr. Mészáros Sándor által, az elhalálozási könyvből kiírt nevek;

**** – az adatközlők szerint ezek a személyek szintén a „lóger”-ban haltak meg;

^{5*} – a Járekon született és ott meghalt csurogi gyerekek;

^{6*} – ezen gyermekek esetében az elhalálozási könyvben nincs feltüntetve születésük helye, ezért a szülők vezetékneve alapján akár csurogiak is lehetnek;

1) – e személyekről az adatokat a könyv szerkesztésének befejezte után szolgáltatták a túlélő hozzátartozók.

dr. Mészáros Sándor megjegyzése az adatokhoz:

„Egyes, még élő tanúk, akik túléltek a járeki meghurcoltatást, hajlandóak voltak nyilatkozni, és a leghatározottabban állítják, hogy az odahurcolt csurogi, zsablyai és mozsori magyarok közül jóval többen haláloztak el, és teljesen kizártnak tartják, hogy minden halálesetet bejegyeztek. Ennek valószínűsége valóban fennáll. E sorok írója is jól emlékszik, hogy 1945 április elején jelen volt egy kis társaságban, ahol felolvasták egy zsablyai fiatalasszony kicsempészett levelét, amelyben a gyermekek tömeges elhalálozásáról írt.”